

# TILGÄNGLIGHETS- GUIDE

för barnkulturcenter och  
utbildningsinstitutioner  
med grundläggande  
konstundervisning



**SATA2**

SAAVUTETTAVA TAIDEHARRASTUS 2 -hanke  
TILGÄNGLIG HOBBY INOM KONST 2 -projekt

## **Bästa läsare,**

du är intresserad av i enlighet med Finlands lagar och förordningar erbjuden jämställd, likvärdig och tillgänglig konstverksamhet. Av verksamhet, till vilken alla typer av människor är välkomna för att få konst- och framgångsupplevelser, precis som de är.

När det gäller tillgänglighet vänds intresset mot de upplevande individerna i konstverksamheten, nämligen kunderna. När vi diskuterar tillgänglig verksamhet kan denna tolkas som om det endast är fråga om verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighet handlar faktiskt om att alla människor är olika. Vi har alla olika förmågor att göra saker och ting och olika utmaningar i vår verksamhet.

Tillgänglighet uppnås steg för steg. Första steget är viktigast – du börjar någonstans och går framåt stegvis. Det är inte särskilt komplicerat att öka tillgängligheten i det egna arbetet eller i den egna arbetsgemenskapen, men det kräver en förändring. Om ingenting förändras i dag, kommer ingenting ens om tio år att vara förändrat. Att du har öppnat denna guide kan du redan betrakta som ditt första steg.

Syftet med guiden är att ge verktyg och tips för tillgänglig verksamhet. Guiden har tagits fram som en del av projektet SATA2, Saavutettava taideharrastus 2 (Tillgänglig hobby inom konst 2). Projektets syfte är att förbättra tillgängligheten av kulturella och konstnärliga aktiviteter på riksnivå för barn och ungdomar i behov av särskilt stöd.

**2.3.2020**

**Saija Hopea och Maarit Mäkinen, projektsamordnare för SATA2**

*I samarbete med:*

Tammerfors stad

Undervisnings- och kulturministeriet

Kulttuurikeskus PiiPoo

Förbundet för barnkulturcenter i Finland

Taiteen perusopetusliitto

Tjänsten Kultur för alla

Stödsstiftelsen för barn och ungdomar med funktionsnedsättning VAMLAS

# Innehållsförteckning

|   |           |
|---|-----------|
| <b>1. BAKGRUND</b> .....  | <b>4</b>  |
| <b>2. INKLUDERING</b> .....   | <b>7</b>  |
| <b>3. ÖPPET BEMÖTANDE OCH RESPEKT</b> .....   | <b>9</b>  |
| <b>4. ATTITYDEN AVGÖR</b> .....   | <b>13</b> |
| <b>5. TILLGÄNGLIGHET VID PLANERING</b> .....  | <b>16</b> |
| <b>6. BARNNS DELTAGANDE I PLANERINGEN OCH PLANERINGSVERKTYG</b> .....   | <b>18</b> |
| <b>7. GRUNDLÄGGANDE KONSTUNDERVISNING:<br/>Olika slags inlärare, anpassning av undervisning och<br/>utarbetande av individuell läroplan</b> ..... | <b>23</b> |
| <b>8. TILLGÄNGLIGHET INOM KOMMUNIKATION, PRISSÄTTNING<br/>OCH DEN BEBYGGDA MILJÖN</b> .....   | <b>30</b> |
| <b>9. NÄTVERK, SAMARBETE OCH HJÄLPMEDEL SOM STÖD<br/>I VERKSAMHETEN</b> .....   | <b>38</b> |
| <b>10. UPPLEVELSER OCH IDÉER GENOM FÖRSÖK OCH MISSTAG</b> .....   | <b>48</b> |
| <b>11. ATTITYDMÄRKET TILLGÄNGLIG HOBBY INOM KONST</b> .....   | <b>64</b> |
| <b>12. FLER LÄNKAR OCH TIPS</b> .....   | <b>68</b> |
| <b>12. KÄLLOR</b> .....   | <b>69</b> |

# 1. BAKGRUND

**Aura Linnapuomi**

Nyckelord:

*mångfald, tillgänglighet, jämlikhet, lagstiftning, konventioner*

## Tillgänglig verksamhet som mål

Alla barn och unga har rätt att uppleva och göra konst. Det bör vara så lätt som möjligt att delta och utöva konst, oberoende av exempelvis funktionshinder, behov av stöd, modersmål eller familjens ekonomi. Att identifiera **mångfalden** hos barn, ungdomar och sig själv är det första steget mot en situation där alla barn och ungdomar får utöva sina kulturella rättigheter och där barnkulturfältet är mer jämlikt.

När mångfalden och olika verksamhetssätt identifieras och beaktas vid planering och genomförande av service, är det möjligt att driva en **tillgängligare** verksamhet. En hög tillgänglighet utgörs av en helhet där hindren för deltagande har minimerats i flera avseenden – såväl för tillgång till information, ekonomiska möjligheter, fysisk miljö, utnyttjande av olika sinnen, sociala faktorer som för förståelse. Målet är att barn och unga ska kunna välja hobbyer och aktiviteter på konstområdet utifrån  *eget intresse* i stället för att möjligheterna att välja är begränsade till tjänster där man har kommit ihåg att ägna uppmärksamhet åt deltagare med olika egenskaper och arbetet med att undanröja hinder för användning av tjänster.

Ju bättre barnen och ungdomarna kan utnyttja sina kulturella rättigheter, desto mer hållbar och mer effektiv är barnkulturverksamheten. Barnkulturaktörer (och senare även andra kulturaktörer) får nya kunder och kvaliteten på barnkulturverksamheten blir bättre. Målet är ett **jämlikt** barnkulturfält där alla har möjlighet att utöva konst, delta, utbilda sig och jobba oberoende av sina personliga egenskaper.

## Vad sägs det i internationella konventioner och lagen?

Tillgänglig verksamhet och hänsyn till mångfalden är inte en fråga om att välja. De internationella konventionerna om mänskliga rättigheter och Finlands lag ålägger aktörer att driva verksamhet så att barn kan utnyttja sina kulturella rättigheter så bra som möjligt.

- Rätten att delta i det kulturella livet är en mänsklig rätt som anges i Förenta nationernas (FN:s) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948, artikel 27).
- FN:s konvention om barnets rättigheter, som Finland ratificerade 1991, tryggar också barnens rätt att fritt delta i det kulturella livet (artikel 31).
- Rätten att utveckla sig anges också i Finlands grundlag (731/1999, 16 §).
- Grundlagen tillåter inte diskriminering av några orsaker som gäller ens person, såsom handikapp, kön eller språk (6 §).
- Lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019) förutsätter att kommunerna ordnar kulturella tjänster med lika möjligheter att delta.
- Diskrimineringslagen 2014 (1325/2014) förutsätter att likabehandling ska främjas. Lagen kräver att utbildningsanordnare ska se till att varje läroanstalt har en likabehandlingsplan (6 §). Enligt lagen ska utbildningsanordnare göra rimliga anpassningar i sina tjänster för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden (15 §).
- År 2016 ratificerade Finland FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen ålägger Finland att organisera den kulturella servicen och fritidsverksamheten så att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att delta (artikel 30).

## Är jag tillgänglighetsagent?

- Jag identifierar vad begreppet mångfald betyder.
- Jag uppfattar att tillgänglighet är summan av flera olika faktorer.
- Tillgängligheten kan och ska beaktas på flera olika sätt, bland annat allt från prissättning till fysiska hinder och information.
- Jag är medveten om att tillgänglig verksamhet och hänsyn till mångfalden inte är en fråga om att välja. De internationella konventionerna om mänskliga rättigheter och Finlands lag ålägger aktörer att driva verksamhet så att barn kan utnyttja sina kulturella rättigheter så bra som möjligt.
- Jag kan argumentera för de fördelar som tillgänglighet medför.



## 2. INKLUDERING

### *Pilvi Kuitu*

Nyckelord:

*inkludering, segregation, likvärdig service*

Verktyget för att främja en tillgänglig service och ett jämlikt samhälle är ett inklusivt tänkande. Ursprungligen användes begreppen inkludering och inkluderande undervisning vid främjandet av servicen och deltagandemöjligheterna för personer med funktionsnedsättning. Begreppen hänvisar till ett tänkesätt som har skapats i FN och Unesco och som understryker rätten för alla personer med funktionsnedsättning att höra till vanliga samhällen i stället för att dessa personer placerades i separata servicesystem. I Finland har begreppet inkludering utvidgats till att styra utvecklingen av flera olika samhällsstrukturer. En stark inkluderande värdegrund har fastställts bland annat vid utvecklingen av grundskolan.

I ett inkluderande samhälle skapas tjänsterna och strukturerna i princip för alla med hänsyn till många olika deltagares behov. I ett genuint inkluderande samhälle betraktas varje individ som en värdefull aktör precis sådan som denne är. På så sätt kan alla delta och samarbeta. I inklusivt tänkande ligger fokus i första hand vid förmågor och resurser. Dessutom betraktas olikhet och funktionsvariationer som egenskaper, inte som svagheter eller orsaker till att utelämnas.

Motsatsen till inkludering är segregation, där grupper med särskilda behov tillhandahålls särskilda tjänster utifrån deras olikheter och utmaningar. Segregation skapar strukturer där individer på grund av olikhet eller behov av särskilt stöd agerar separat från andra och ofta även därigenom blir utelämnade från övrigt samhällsliv.

Inkludering kräver förståelse av olika individers behov och möjligheter, kompetens att identifiera ojämlika strukturer och mod att införa likvärdiga



verksamhetsätt. Grunden för inkludering utgörs av att hela organisationen eller gemenskapen och varje medlem förbinder sig till en inkluderande värdegrund. Det är arbetskrävande, men viktigt och givande, att ändra segregering eller isolering eller befintliga integreringstjänster och strukturer, dvs. sådana som möjliggör deltagande genom särskilt stöd, till inkluderande tjänster och strukturer. När nya tjänster planeras och tillhandahålls är det ofta betydligt enklare att ta hänsyn till olika individers möjligheter att delta.

En genuin inkludering bidrar till att göra attityderna betydligt mer positiva i samhället och gemenskaper. Inkludering gynnar alla, även de som precis vid det tillfället inte är i behov av stöd.



# 3. ÖPPET BEMÖTANDE OCH RESPEKT

**Sanna Kivijärvi & Katja Sutela**

Nyckelord:

*fördomsfull tillgänglighet, kroppslighet, elevinriktad undervisning, pedagogisk taktfullhet, interaktion*

## **Ett öppet och värnadsfull bemötande som utgångspunkt för tillgänglig konstfostran**

Utgångspunkten för en öppen och värnadsfull pedagogisk interaktion utgörs av att eleven bemöts som en individ. Ett öppet bemötande kan främjas genom att lära tillsammans: läraren och eleverna lär av varandra och fördjupar de egna kunskaperna. I bästa fall ifrågasätter interaktion där alla lär tillsammans etablerade uppfattningar om lärandet och undervisningen samt utgör en resurs för läraren att utveckla sig i sitt yrke.

En öppen interaktion är möjlig när läraren förstår dess övergripande karaktär: interaktionen bygger inte enbart på verbalt uttryck, utan även på icke-verbal kommunikation, till exempel kroppsrörelser och tonfall. En övergripande interaktion gäller hela lärgemenskapen, vilket innebär att läraren också ansvarar för stödet för en konstruktiv interaktion mellan eleverna. När läraren identifierar en elev i behov av särskilt stöd, bör läraren medvetet skapa ett klimat som respekterar varje elevs egenart. Då går det naturligt att stödja enskilda elever, och stödet betonas inte i den dagliga interaktionen och försvårar inte elevens interaktion med andra elever. För att läraren ska kunna främja en inkluderande undervisning ska läraren se till att alla elever deltar i den gemensamma verksamheten.

## Dimensioner av öppen interaktion

### **Elevinriktad undervisning och pedagogisk taktfullhet**

Inom elevinriktad pedagogik ges eleven personligt stöd och personlig handledning samt mångsidig uppmuntrande respons som syftar till att skapa inlärningsmotivation och bevara den. Det innebär intresse för elevens styrkor, intressen, färdigheter, lärupplevelser och behov av stöd samt hänsyn till dessa i undervisningen. Det är viktigt att läraren stöder elevens självstyrning och att verksamheten är betydelsefullt för eleven. Ur lärarens synvinkel ska fostran och styrningen till konstnärliga aktiviteter ske ömsesidigt och stödja elevens uttryck och personliga beslut. Läraren stöder elevens självstyrning genom att ge eleven tid och utrymme att tänka, agera och göra val. Detta kräver en situationsbunden pedagogisk taktfullhet av läraren, till exempel när responsen i första hand ska utmana respektive uppmuntra eleven.

Pedagogisk taktfullhet och vördnadsfull interaktion bygger på en öppen och vördnadsfull attityd mot eleven och mot elevens intressen, utgångsnivå i kunskaperna och färdigheterna, lärfärdigheter och lärpotential. Omotiverade förhandsantaganden utgör en begränsning för en elevinriktad undervisning, och konstläraren ska ha självreflektion och föra ett kollegialt samarbete för att kunna avstå från sådana antaganden.

### **Kroppslighet vid interaktion**

Med interaktion avses övergripande kroppsliga aktiviteter där en individ kommunicerar med ord, tonfall, miner, gester, ställningar och rörelser. I en interaktiv situation styr känslorna hur individen tar emot signaler, fattar beslut och agerar. I bästa fall stöder kroppslig kommunikation verbalt uttryck och å andra sidan ger den möjlighet till kroppslig interaktion och förståelse. Kroppslig interaktion är särskilt viktig i situationer där det är svårt att uttrycka tankar och känslor med ord. Läraren kan stödja elevens uttryck med miner, gester och kroppsställningar.

I konstnärliga aktiviteter, såsom spelning, sång och dans, är interaktionen främst kroppslig interaktion. Att sjunga eller spela tillsammans, att röra sig i en gemensam rytm och att utföra övningar som på något annat sätt kombinerar musik med rörelse är bra exempel på hur de som deltar i lärsituationen kan ha en kroppslig interaktion. För att konstläraren ska kunna främja tillgänglighet ska läraren fundera på hur elevernas sinnesförmågor, känslor och upplevelser kan utnyttjas i konstnärliga aktiviteter så att olika sätt att uppfatta och förstå blir utnyttjade i pedagogisk interaktion.

Det konstpedagogiska arbetet sker ofta i nära kontakt, såsom i par eller i grupp. Därför är det viktigt att läraren respekterar elevens kropp och personliga utrymme. Förutsättningen för en öppen interaktion är att eleven litar på att dennes kropp och självbestämmanderätt respekteras. Begäran om lov (till exempel "får jag röra vid din skuldra") ger eleven säkerhet om att eleven är den som fattar beslut om sin kropp. I en vördnadsfull lärmiljö kan eleven känna sig trygg överlag.

## CHECKLISTA

- Reflektera över dina förhandsantaganden och attityder mot eleven. Fundera på vad dina antaganden bygger på och hur de påverkar ditt bemötande av eleven.
- Fråga vilka intressen, lärupplevelser och önskemål eleven har.
- Fundera på vilka signaler du ger med olika ställningar, beröringar, miner och gester. Motsvarar de det du säger?
- Fundera på hur du med kroppsställningar, beröringar, miner och gester kan stödja elevens aktiviteter och lärande.
- Be eleven om lov innan du rör eleven. Se till att eleven känner sig trygg genom att fråga.



# 4. ATTITYDEN AVGÖR

*Pilvi Kuitu*

Nyckelord:  
*attityd, stöd, samtal*

## **Identifiera särskilda behov – mod att fråga och pröva**

Det är lika viktigt som i vilken som helst miljö att erbjuda ett tillräckligt särskilt stöd i en högklassig konstverksamhet och konstundervisning. Lämpliga verksamhetssätt, undervisning som anpassar sig efter gruppens handlingsförmåga och färdigheter, flexibla mål och tillräcklig kompetens att identifiera och tillgodose behovet av stöd säkerställer möjligheterna för många olika barn att delta i verksamheten.

Förhandsinformation av föräldrarna om barnens behov av stöd ger tips för hur mycket stöd enskilda barn eller grupper eventuellt kommer att behöva. I förväg är det möjligt att beakta bland annat fysisk tillgänglighet, stöd i kommunikation eller barns behov till exempel genom att minska gruppstorleken eller rytmisera verksamheten efter barnens behov. En diagnosbaserad planering är dock endast en del av sanningen. Ofta är informationen om barns behov bristfällig eller framgår inte förrän i aktiviteterna. Varje barn är en individ och varje grupp en unik gemenskap där identifiering av behovet av stöd och skapande av lämpliga verksamhetssätt som stöder deltagandet utgör en process.

# CHECKLISTA FÖR LÄRARE OCH HANDLEDARE

## Fråga och diskutera

Du får ofta viktig information för verksamhetsplaneringen genom att ställa frågor till barnet och familjen och ta upp ärenden så tidigt som möjligt. Ibland kan det kännas svårt att prata om utmaningar, men barnet och familjen är nästan alltid medvetna om barnets behov av stöd. Rådfrågning är det bästa sättet att ta itu med läget.

Vilket skulle kunna vara det bästa sättet för dig att lugna dig för aktiviteterna? Vilket verktyg skulle passa dig bäst? Hur skulle du kunna lyckas på önskat sätt? Vilka frågor känns svåra?

## Berätta

En öppen interaktion med barnet och familjen ger alltid parterna ny information. Berätta om verksamhetsmöjligheterna så ärligt som möjligt. Om det till exempel är svårt för barnet att långsiktigt koncentrera sig i en stor grupp, kan du öppet prata om det. Ofta lyfts goda idéer och lösningar fram i sådana samtal. Gemensam vilja att hitta metoder för att lyckas och delta och att främja dem tillsammans är högst viktig i ett samtal.

## Ge dig tid att pröva

Att pröva kräver tid. Nästan alla som står inför något nytt är nervösa för hur de ska lyckas. Nervositet och rädsla för att misslyckas kan även utgöra hinder för att delta och lyckas. Ibland är det mest rationellt att inleda hobbyn eller delta i verksamheten utan någon innehållsmässig målsättning och att koncentrera sig på deltagandet genom att i lugn och ro bekanta sig med gruppen och undersöka lokaler, verksamhetssätt och nya begrepp.

## Lyssna

Varje barn utvecklas och lyckas individuellt. När ett barns höjdpunkt är att lyckas med ett svårt konststycke på cirkuslektionen, kan ett annat barns vara att anlända till platsen utan ett en timme långt raseriutbrott på grund av nervositet. Lyssna lyhört på vad barnen har lyckats med och ge dem erkänsla. Deltagande och konstutövande är ingen tävling.



# 5. TILLGÄNGLIGHET VID PLANERING

***Pilvi Kuitu***

Nyckelord:

*tillgänglighet, planering, målsättning*

*Det du fokuserar på växer, konstateras det träffande i olika livsstilsguider. Detsamma gäller för organisationer och andra gemenskaper. I värderingar, strategier, verksamhetsplaner och budgetar, som styr verksamheten, anges vad som är viktigt för oss. Om stödet för jämlikhet, delaktighet och deltagande av grupper med särskilda behov lyser med sin frånvaro i dokumenten, är det troligen inte med i genomförandet av verksamheten.*

Skyldigheterna att främja jämlikhet härrör från lagar, bestämmelser och politiska program som styr tillhandahållandet av kulturella tjänster. För att tillgänglighet, tillgång och inkludering ska kunna förverkligas krävs vilja, systematik, engagemang och resurser. Dessa kan skrivas in i planer till exempel på följande sätt:

Värdegrunden för verksamheten bygger på jämlikhet, jämställdhet, konst och tillgänglighet. Verksamheten respekterar varje individ oberoende av deltagarens ålder, bakgrund, modersmål, kön, handlingsförmåga eller attityd. Verksamheten respekterar varje individs rätt att vara en jämlik medlem i samhället. Vi säkrar de unika möjligheter som konst och kultur erbjuder till individuellt uttryck, interaktion mellan individer och stärkande av denna interaktion.



Din organisation bör föra en intern diskussion och gemensamt fastställa vilka mål ni ska ställa för att kunna förverkliga jämlikheten och tillgängligheten. Dessutom bör ni komma överens om åtgärder och resurser som ni varje år förbinder er till i syfte att främja jämlikhet och tillgänglighet på olika verksamhetsnivåer.

## Exempel

Målen för år xxxx är följande:

- Vi skapar minst två inkluderande grupper med minst två professionella handledare och ett tillräckligt antal assistenter.
- Vi gör en kartläggning av tillgängligheten i våra aktiviteter och lokaler.
- Vi stöder personalens kompetens i anslutning till stödet för deltagande av grupper med särskilda behov genom att personalen deltar i utbildningarna xxxxxxxx och genom att möjliggöra arbete i par med en yrkesperson inom det sociala området i minst fyra grupper.
- Vi gör vår webbplats mer tillgänglig och ger öppet information om vårt tillgängliga utbud och våra icke tillgängliga aktiviteter.
- Vi inför bilder som stöder kommunikationen i alla aktiviteter för barn.
- Vi förbättrar möjligheterna för barn och familjer att delta i planeringen av aktiviteterna och verksamhetssätten.

En kvantitativ och kvalitativ uppföljning av hur målen har uppnåtts, som ingår i verksamhetsberättelserna och statistiken, ger värdefull information och är ett kontinuum av utvecklingen.

# 6. BARNNS DELTAGANDE I PLANERINGEN OCH PLANERINGSVERKTYG

**Tarja Keltto & Anu Lönnqvist**

Nyckelord:

*deltagande, delaktighet, planering*

Barn och unga som behöver stöd på olika sätt i konstaktiviteter kan delta i samma konstgrupper som sina jämnåriga. För att ett barn eller en ung person som är i behov av stöd ska kunna delta i gruppens verksamhet ska barnet eller den unga personen ha mer mod än vad barn eller unga vanligen behöver ha. Därför bidrar ett uppmuntrande och positivt klimat till att öka barnets mod att framföra sina åsikter och att aktivt delta i verksamheten. När barnet eller den unga personen, som är i behov av stöd, deltar i planeringen, behöver handledaren för hobbygruppen eventuellt sätta sig in i nya verksamhetsätt och verksamhetsmetoder, men många hjälpmedel, såsom bilder, kommer alla barn i gruppen till nytta. Du kan också fråga barnet direkt eller barnets föräldrar vad som bör beaktas.

Vilka fördelar ger barns och ungas deltagande i verksamhetsplaneringen? I Handboken för barnskyddet har frågan behandlats ur ett serviceperspektiv, men samma principer lämpar sig också för planering av en hobbygrupps verksamhet.

## **Deltagande av barn och unga**

- förbättrar kvaliteten på beslut i planeringsprocessen, när serviceanvändarnas åsikter beaktas från första början
- förändrar de vuxnas uppfattningar om barn: passiva objekt blir aktiva aktörer

- stärker barnens och de ungas uppfattningar om värdet på sig själva och sina åsikter och ger barnen och de unga möjlighet att öva medborgerliga kompetenser
- gör barnen och deras läge synliga och gör de vuxna ansvariga för den egna verksamheten
- ger de vuxna möjlighet att visa respekt för barnens tankar
- kan ge kraft och skydda särskilt barn som har många erfarenheter av att bli diskriminerade och leva på andras nåd.

*Källa: Mikko Oranen, Nuorten Ystävät ry. (Institutet för hälsa och välfärd, Handboken för barnskyddet)*

## Planera nya aktiviteter tillsammans med barn

När du vill planera nytt eller utveckla en befintlig aktivitet tillsammans med barn, ska du göra planeringsverkstaden så välfungerande som möjligt. Glöm inte heller små mellanmål eller godsaker till slut. Om du förväntar dig att stödbehövande barn också kommer att delta, ska du vid förberedelserna beakta de vuxna som assisterar. Efter verkstaden ska du skicka deltagarna ett sammandrag av vad ni har diskuterat och kommit överens om. Använd gärna i sammandraget illustrationer (Papunet) eller utnyttja metoder för social berättelse. Kom även i efterhand ihåg att berätta hur olika idéer och önskemål har utnyttjats.

Läs mer om social berättelse här, <https://viitoturakkaus.fi/tuote-osasto/tunteiden-tunnistaminen-lapset/sosiaalisia-taitoja-lapselle/>

Försök ordna planeringsverkstaden i en tillgänglig lokal och ange det även i inbjudan eller annonsen. Det är samtidigt en signal om att alla barn är välkomna. Om lokalen inte är helt tillgänglig, ska du ange på vilket sätt. Ange även om allmänna assistenter eller tolkar deltar i verkstaden eller om föräldrarna kan delta för att assistera sina barn. En bra inbjudan är en sådan som barnet också kan undersöka och förstå. Om du har en presentationsvideo eller bilder på lokalen exempelvis på en webbplats, ska du också berätta om det.

Begär i anmälningsblanketten uppgifter om barnets stödbehov, kommunikationssätt och hjälpmedel. Du kan använda anmälningsblanketten på webbplatsen för Stödsstiftelsen för barn och ungdomar med funktionsnedsättning och omarbета den efter dina behov.

<https://vamlas.fi/lapsiperheet/>

Tänk dock på vilka hälsouppgifter om barnen som är relevanta med tanke på verksamheten och hur dataskyddet har beaktats vid behandlingen och lagringen av uppgifterna. Mer information om anvisningar om dataskydd, <https://www.soste.fi/jarjestoopas/henkilotietojen-kasittely-jarjestoissa/> På Papunet finns också ett kommunikationspass som kan redigeras och skrivas ut och som barnet kan ha med sig i olika hobbyer.

<http://papunet.net/materiaalia/kommunikaatiopassi>

Ett illustrerat program för planeringsverkstaden är bra att finnas tillgängligt för alla deltagare. Programmet ger en tydlig struktur för verkstadens verksamhet. Struktureringen hjälper alla barn i gruppen att koncentrera sig och förutse hur verkstaden framskrider. Det är dock bra att programmet har tillräckligt utrymme så att förändringar i planerna i sista minuten inte ska orsaka en onödig belastning för någon. Förbundet ADHD-liitto och Finlands Gymnastikförbund har skapat tipsvideor till lärare, handledare och tränare för handledning av energiska barn. Dessa tips lämpar sig också utmärkt för konstutövande. <https://www.voimisteluklubi.fi/energiset-liikkujat>

Information om aktiviteter med synskadade barn finns att tillgå i Synskadades förbund.

<https://www.nkl.fi/fi/etusivu/kuntoutus/lapset/tietoa>

Information om hörselskada och aktiviteter med hörselskadade barn har samlats till tipshäftet Vinkkivihko vanhemmille.

[https://www.esitteemme.fi/kuulovammaisten\\_lasten\\_vanhempien\\_liitto/MailView/](https://www.esitteemme.fi/kuulovammaisten_lasten_vanhempien_liitto/MailView/)

## Barn som responsgivare

Du kan också planera och utveckla gruppens verksamhet genom att regelbundet samla in respons under verksamhetsperioden. Beroende på barnets ålder och utvecklingsnivå kan du samla in respons genom att observera barnets signaler (gester, miner, ställning eller koncentration eller hur barnet ger ifrån sig ljud eller uttrycker sig på något annat motsvarande sätt) eller genom att samla spontana initiativ och önskemål från gruppmedlemmar exempelvis i en önskemålslåda eller i ett önskemålsträd för vidareutveckling.

Du kan också be barnen om respons efter varje hobbykund. På så sätt kan även de tystaste barnen bli bättre hörda. Utöver muntlig respons kan du be barnen framföra sina åsikter med olika aktivitetsformer, som kan utvecklas efter gruppens art. På samma sätt som i konventionella blanketter med leende ansikte eller ledset ansikte kan du använda exempelvis dans, musik eller sångsnuttar för att snabbt framföra åsikter. Dessutom kan du på traditionellt vis samla önskemål och förslag i en låda eller burk för vidareutveckling. Viktigast är att alla gruppmedlemmar får delta i alla aktiviteter, framföra sina åsikter och uppleva att de har blivit hörda, om de vill.

Olika medel som stöder talet, till exempel bilder eller teckningar, kan användas som stöd för diskussion och framförande av åsikter. Du kan också förklara eller styra en något mer komplicerad situation med berättelser som består av bild och text och som du kan teckna själv, eller till exempel genom att använda bildverktyget på Papunet. Kom ihåg att ge det stödbehövande barnet tillräcklig tid för att svara, och lugna ner diskussionssituationen om möjligt.

Du kan även få respons av barn eller ungdomar via föräldrar. Därför bör du i slutet av perioden också be föräldrarna ge respons på verksamheten.

Några exempel på användning av bilder som stöd för diskussion, planering och verksamhet:

- Utskrivbara kort för snabb respons  
<http://papunet.net/materiaalia/kyllaei-kortit>
- Exempelvideo om användning av en diskussionsmatta  
<https://www.youtube.com/watch?v=yBzCrMuQfSw&feature=youtu.be>
- Exempelvideo om användning av en snabbteckning  
<https://papunet.net/tietoa/pikapiirros-havainnollistaa-vaihtoehtoja>
- Exempel på social bildberättelse  
[https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//biologinen\\_museo\\_aistit\\_2018.pdf](https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//biologinen_museo_aistit_2018.pdf)
- Barn och unga använder ibland stödtecken vid kommunikationen, och information om dessa finns på Papunet  
[https://papunet.net/sites/papunet.net/files/tietoa/Oppaat/viittomat\\_kommunikoinnissa\\_netsti\\_2018.pdf](https://papunet.net/sites/papunet.net/files/tietoa/Oppaat/viittomat_kommunikoinnissa_netsti_2018.pdf)

Mer information om hur du kan lyssna på barns åsikter finns på webbplatsen för Centralförbundet för Barnskydd

<https://lskl.e-julkaisu.com/vammaisen-lapsen-nakemysten-selvittaminen/>



# 7. GRUNDLÄGGANDE KONSTUNDERVISNING: Olika slags inlärare, anpassning av undervisning och utarbetande av individuell läroplan

**Lotte Nyberg**

Nyckelord:

*grundläggande konstundervisning, individuell läroplan, lärokurs, målsättning*

Specifitet och förmåga att se och uppleva världen på ett annat sätt är värdefulla källor till skapande och uttryckskraft. Vår kulturella mångfald, uttrycksfrihet och uttrycksfullhet förverkligas bäst så att vi stöder varje individs lika möjligheter till konststudier, även inom den grundläggande konstundervisningen. Den grundläggande konstundervisningen utgör ett omfattande undervisningsnätverk i vårt land, ett nätverk som också är en bra basstruktur för att säkerställa och utveckla tillgängligheten av konstundervisningen.

Grunderna för läroplanen för grundläggande konstundervisning 2017 fastställer en värdegrund som bygger på respekt för jämställdhet:

”Grunderna för läroplanen för den grundläggande konstundervisningen baserar sig på en värdegrund, enligt vilken den grundläggande konstundervisningen bygger på respekt för mänskliga rättigheter,

jämställdhet, jämlikhet och kulturell mångfald. Människan bygger upp sitt liv genom att kommunicera med andra människor och med sin omgivning. Den grundläggande konstundervisningen bygger på uppfattningen att människan är unik och värdefull som individ och som medlem i olika gemenskaper.”

Texten nedan är avsedd att hjälpa till att ta hänsyn till olika slags inlärares behov av stöd och att utarbeta en individuell läroplan i grundläggande konstundervisning.

Jämställdhet och tillgänglighet av konststudier är en värdering som undervisningsanordnare ska främja målmedvetet och systematiskt. Antagning av elever är första steget. Lagen om grundläggande konstundervisning fastställer följande: ”Om antagning av elever beslutar utbildningsanordnaren. Likvärdiga antagningsgrunder skall tillämpas på samtliga sökande.” Det innebär att utbildningsanordnaren ska fundera på hur en likvärdig antagning av elever ska genomföras och på vilket sätt olika slags inlärare ska ges information om detta.

Termen *olika slags inlärare* omfattar en stor heterogen grupp där olikheten att lära in varierar från små lässvårigheter till omfattande utvecklingsstörningar. Det innebär att olika slags inlärare kan ha små eller stora lärsvårigheter, såsom språkliga svårigheter eller svårigheter att tala, läsa eller skriva, matematiska svårigheter, svårigheter att behålla uppmärksamheten och fokusera, motoriska svårigheter, perceptionssvårigheter, störningar i sinnesfunktionerna eller svårigheter med social interaktion. Deltagande i undervisningen kan också påverkas av lärsvårigheter som beror på olika former av störning, såsom sinnesstörning, rörelsehinder, utvecklingsstörning eller svårigheter som beror på neuropsykiatriska störningar. Olika slags inlärare kan ha kognitiva lärsvårigheter eller till exempel enbart sinnes- eller rörelsebegränsningar. Anordnande av undervisning till olika slags inlärare kan omfatta både undervisning som bygger på en allmän läroplan och där olika slags inlärare studerar med stöd på samma sätt som andra elever och undervisning som särskilt är planerad och omarbetad för en grupp/individ i behov av särskilt stöd och där läroplanen, lärokursen och undervisningsformen har anpassats exempelvis till elever med stora lärsvårigheter.



Ungefär en femtedel av finländarna har någon lärsvårighet. En flerkanalig konstpedagogik som motiverar en elev internt hjälper eleven att lära olika konstarter trots lärsvårigheterna och med fokus på elevens styrkor. Att omarbeta lärmiljön, hitta lämpliga lärtekniker till eleven, öka undervisningstiden och eventuellt använda olika hjälpmedel för inläring är metoder som stöder eleven i att uppnå de mål som fastställs i läroplanen. Ibland kan elevens särskilda behov av stöd dock förutsätta en planerad omarbetning av undervisningen och en individuell läroplan för att framsteg i lärandet ska bli möjliga och lärandet ska bygga på känslan av att lyckas så att inlärningsmotivationen kan bevaras.

Grunderna för läroplanen för grundläggande konstundervisning fastställer (2017) följande gällande principerna för en personalisering av lärokursen:

”Utbildningsanordnaren beskriver i sin läroplan de förfaringsätt genom vilka man vid behov kan individualisera lärokursen så att den motsvarar elevens förutsättningar att studera och lära sig. Vid individualisering av lärokursen ska metoderna dokumenteras i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I det fallet utarbetas t.ex. en individuell studieplan för eleven i samarbete med eleven och vårdnadshavarna. Individualisering kan innebära att målen, innehållet, studietiden, undervisningens genomförande, behövliga stödåtgärder och bedömningsförfarandet anpassas enligt elevens behov. Individualiseringen ska genomföras så att eleven kan utveckla sina färdigheter utgående från sina egna förutsättningar. Vårdnadshavarna informeras om möjligheten att individualisera lärokursen.”

**TIPS:** *Behov av särskilt stöd är en term som används vid specialundervisningen och som härrör från det år 2013 införda systemet med tre steg för grundläggande utbildning. Om en elev har svårigheter med sina studier, fastställs en sådan form av stöd som passar eleven bäst, antingen allmänt stöd, intensifierat stöd eller särskilt stöd. Läroanstalten inom konstbranschen kan följa upp tillgängligheten och jämställdheten i sin undervisning genom att jämföra och vara medveten om att 29 procent av eleverna inom den grundläggande utbildningen fick något slags stöd och 17,5 procent av dessa fick intensifierat stöd eller särskilt stöd. Oftast är det en elev som även i skolan omfattas av intensifierat eller särskilt*

*stöd som behöver en individuell läroplan. En individuell plan för anordnande av undervisning tas fram i grundskolan för en elev som behöver särskilt stöd.*

## **En allmän lärokurs eller en fördjupad lärokurs?**

Beroende på läroanstalt har en elev möjlighet att delta i den grundläggande konstutbildningen enligt en allmän lärokurs eller en fördjupad lärokurs. Om läroanstalten tillhandahåller båda kurserna, är det bra att fundera på vilket av alternativen som stöder elevens önskemål och andra mål. Den fördjupade lärokursen i grundläggande konstundervisning omfattar 1 300 undervisningstimmar. Grundstudierna omfattar 800 timmar och de fördjupade studierna 500 timmar. Den allmänna lärokursen i grundläggande konstundervisning omfattar 500 undervisningstimmar, som består av 300 timmar gemensamma studier och 200 timmar temastudier. Den beräknade omfattningen av en undervisningstimme är 45 minuter.

När en lämplig lärokurs för undervisningen har valts, är det möjligt att för den valda helheten skapa en personlig läroplan. Det är bra, om det erbjuds en bytesmöjlighet olika lärokurser emellan. Utbildningsinstitutionen kan påbörja undervisningen för elever i behov av särskilt stöd enligt den allmänna eller fördjupade lärokursen. Den konststarts specifika undervisningen fokuserar på antingen individuell undervisning eller gruppundervisning.

Vid val av omfattning av lärokursen är det bra att tänka på hur ändamålsenliga studiekostnaderna i och med studiemöjligheten är för eleven. Även om den allmänna lärokursen i enskilda fall är det lämpligaste alternativet vad gäller målen och antalet undervisningstimmar för en elev i behov av särskilt stöd, kan läroanstalten befinna sig i en situation där den inte får något offentligt stöd för att anordna undervisning enligt lärokursen i fråga. Därför kan terminsavgifterna ofta vara högre för den allmänna lärokursen än för den fördjupade lärokursen.

Vid valet av lärokursens omfattning är det bra att be föräldrar begrunda de kostnader studierna medför studeranden vad gäller studiernas genomförbarhet.

**TIPS:** Orsakerna till behovet av särskilt stöd påverkar inte nödvändigtvis en elevs intelligens eller lärförmåga, men kräver åtgärder för att möjliggöra och anordna lärande och hitta en fungerande undervisningsform. Vid val av lärokurs ska förhandsuppfattningar undvikas. Det är bra att komma ihåg att till exempel autism kan vara relaterad till ett ovanligt stort minnes- och talangkapital i anslutning till specialintressen. Finska exempel på studievägar som har lyckats i arbetslivet är bland annat en cp-skadad överläkare, en dövblind jurist och en stor grupp konstnärer inom autismspektrum.

## **Individuell läroplan: Allmänna omständigheter som påverkar studierna samt organisering av lärmiljö**

### **Checklista**

- Diskutera allmänna omständigheter som anknyter till elevens studier och vardag. Vilka är utmaningarna med lärandet samt elevens styrkor och intressen?
- Gå igenom elevens behov av assistent/tolk och om eleven använder hjälpmedel för att röra sig och lära.
- Diskutera också tillgängligheten av undervisningsrummet och om rummet är fungerande för eleven samt om eleven har särskilda begränsningar eller önskemål vad gäller rörligheten eller undervisningen.
- Uppmuntra vårdnadshavarna att berätta om elevens angelägenheter, och försök få en allmän bild av eleven och svar på vilken studieform som för tillfället är lämpligast.
- Gå igenom om det finns sådana omständigheter som påverkar elevens hälsa och som du ska ha kännedom om i arbetet under lektionerna.
- Fundera på om vårdnadshavarna vill att någon av de frågor som diskuterats ska antecknas i uppgifterna om eleven eller i den individuella läroplanen. Frågor som antecknas ska dock alltid gälla anpassningar av anordnandet av undervisningen, inte elevens personliga egenskaper.
- Syfta till att anteckna omständigheter som anknyter till stödet för eleven, såsom lösningar för lärmiljön och arbets- och kommunikationssätten.

**TIPS:** Boka tillräcklig tid för samtalet. Berätta för vårdnadshavarna och eleven att samtalet är konfidentiellt. I samtalsklimatet betonas elevens styrkor och strävan att göra studierna så fungerande och framgångsrika som möjligt.

## Rekommendation för utarbetande av en individuell läroplan

För en elev i behov av särskilt stöd utarbetas en individuell läroplan i samarbete mellan eleven, vårdnadshavarna, elevens lärare och rektorn/ biträdande rektorn. Läroplanen förs in i läroanstaltens elevförvaltningssystem (till exempel Eepos). Läroplanen ska lagras så att utomstående inte kan läsa den. Genom läroplanen får elevens familj och läroanstalten nödvändig information om elevens kommande studier. Läroplanen kan omarbetas när studierna framskrider som en process. I och med att elevens kunskaper och färdigheter i studierna och konstarten förbättras kan du lägga till innehåll i läroplanen och å andra sidan till exempel tillfälligt förenkla den, om elevens livssituation kräver det. Det är bra om enbart en lärare, som har deltagit i utarbetandet av läroplanen, har utsetts för eleven, och att läraren förmedlar nödvändig information till elevens övriga lärare och vårdnadshavare och stöder eleven i att uppnå fastställda mål.

Vid utarbetandet av en individuell läroplan är en viktig tanke att konststudierna är ändamålsenliga, framskrider och eventuellt är sådana som möjliggör en studietakt som passar eleven. Konststudierna ska ge glädje och öka elevens resurser. Innehållet i den individuella läroplanen bör granskas och uppdateras exempelvis en gång per läsår. Läroanstalten bör i förväg fundera på hur planen uppdateras och när: om det till exempel är fråga om ett årligt möte mellan läraren, eleven och vårdnadshavarna och ett dokument om mötet lämnas till rektorn för läroanstalten för godkännande och registrering av ändringar.

**TIPS:** När du diskuterar med föräldrarna kan du få en uppfattning om vilka stödåtgärder och specialexperter som hjälper eleven i det dagliga livet. Bjud även gärna in experter till samtalet om den individuella läroplanen för konstutövande. Eleven kan exempelvis anlita en verksamhetsterapeut, en fysioterapeut eller en psykolog som också gärna är med och skapar så välfungerande rutiner som möjligt för elevens konstutövande.

## Individuell läroplan: Lärokurs, målsättning, studietid och utvärdering

Gå igenom den ämnesvisa läroplanen tillsammans med eleven och vårdnadshavarna och välj för den individuella läroplanen de mest relevanta studieinnehållen och undervisningsmålen för konstämnet. Fundera på när det är rationellt att ändra målen för en studiehelhet och anteckna ändringarna. Fundera på vilken undervisningsomfattning och undervisningsform som hjälper eleven att uppnå valda mål, och anteckna de undervisningshelheter där eleven har en individuell lärokurs och en anpassad undervisningsmetod. Omfattningen av innehållen i olika undervisningshelheter kan på så sätt ändras och vid behov delas in i mindre helheter. Samtidigt som en individuell läroplan utarbetas fastställs långsiktiga mål och kortsiktiga mål för studierna. En beskrivning av vad eleven ska lära under ett läsår och en preliminär bedömning av hur studierna fortsätter och fördelas på kommande studieår. Det är bra att förhålla sig flexibel till studietiden och att fastställa realistiska kortsiktiga mål som motiverar eleven. Involvera eleven i planeringen, berätta om innehållen i studierna för denne och lyssna på elevens eventuella intressen. Elevens egna mål kan också antecknas i den individuella läroplanen. Du kan med andra ord förenkla lärokursen och å andra sidan lägga till fler element som är viktiga för eleven. Utvärderingen ska göras enligt målen i den individuella läroplanen. Om det sätt på vilket studierna har ordnats skiljer sig från läget vid utvärderingstillfället, ska det antecknas enligt läroanstaltens praxis.

**TIPS:** *Gå igenom vilka lärformer som stöder elevens lärande. Behöver eleven exempelvis individuell handledning och kan eleven delta i gruppundervisningen eller behövs det en webbkurs? Om eleven har utmaningar med att delta i gruppundervisningen, ska ni fundera på om deltagandet kan vara en del av de långsiktiga målen. Det lönar sig också att försöka öka kunskaperna och färdigheterna i och med att konststudierna framskrider och att ge eleven möjlighet att utvecklas genom nya, men kontrollerade utmaningar. Målet för exempelvis deltagande i gruppundervisningen kan till en början vara att ge eleven möjlighet att ta del av undervisningen genom att följa med i den och att sedan aktivt delta i undervisningen.*

# 8. TILLGÄNGLIGHET INOM KOMMUNIKATION, PRISSÄTTNING OCH DEN BEBYGGDA MILJÖN

*Aura Linnapuomi*

Nyckelord:

*kommunikation, riktlinjer för tillgänglighet, prissättning, miljö, tillgänglighet*

## **Kortfattad ABC om tillgänglig kommunikation**

Tillgängligheten av den information som tillhandahålls av ett barnkulturcenter eller en aktör inom grundläggande konstundervisning har en stor inverkan på om informationen om verksamheten också når familjer och barn som har olika slags funktionsbegränsningar eller behov av stöd.

### **Tillgängligheten av informationens layout främjas av följande faktorer:**

1. Använd tillräckligt stora och tydliga bokstäver (vedertagna och på så sätt kända bokstäver fungerar vanligen väl, storleken bör vara minst 12 punkter, helst 14–16 när du använder Arial).
2. Använd tillräcklig kontrast mellan text och bakgrund.
3. Placera aldrig text på bilder.

### **Förståelsen av informationen främjas av följande faktorer:**

1. Använd ett tydligt och gott allmänspråk.

2. Undvik svåra ord.
3. Skriv ett tillräckligt kort innehåll.
4. Dela upp texten i stycken och använd mellanrubriker.
5. Använd bilder som stöder texten.

**Kom ihåg följande när du planerar språkalternativen och tillgängligheten av informationen:**

1. Möjligheter att även få information på teckenspråk. Du kan till exempel lägga ut videor om din basverksamhet på teckenspråk på YouTube och skapa länkar från din webbplats till videorna eller lägga ut videor eller versioner av videor på teckenspråk på din webbplats. I Finland används finskt teckenspråk och finlandssvenskt teckenspråk.
2. Möjligheter att även få information på lättläst språk. Du kan till exempel ta fram en broschyr över din basverksamhet på lättläst språk, lägga ut en lättläst webbsida på din webbplats eller ta fram en lättläst version av din webbplats.
3. Möjligheter att ge information med hänsyn till språkminoriteterna i ditt område. Du kan till exempel ta fram broschyrer över din basverksamhet på olika språk eller lägga ut mer begränsad eller mer omfattande information på olika språk på din webbplats.

**Med tanke på tillgängligheten av webbplatser och andra e-tjänster, bland annat e-lärmiljöer, är följande viktigt:**

1. Webbplatsen är förenlig med WCAG 2.1, som är internationellt etablerade rekommendationer för tillgängligt innehåll på webben. Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) kräver att webbplatserna ska tas fram så att de är tillgängliga. Lagen gäller bland annat för kommunala och statliga aktörer samt aktörer som till minst 50 procent finansieras med offentliga medel.

2. Experter på tillgänglighet av e-tjänster har testat att webbplatsen är tillgänglig och användbar för personer som använder olika hjälpmedel. Du kan höra dig för om experter till exempel hos Annanpura på Synskadades förbund eller Papunet-webbtjänstenheten på Kehitysvammaliitto
3. Filer som kan laddas ned på webbplatsen är tillgängliga. Anvisningar om skapande av tillgängliga filer finns bland annat på Celia's webbplats på [www.saavutettavasti.fi/saavutettavat-tiedostot/](http://www.saavutettavasti.fi/saavutettavat-tiedostot/). Det skulle vara bäst om innehållet var direkt tillgängligt på webbplatsen, dvs. det behövs inga separata filer som ska laddas ned. För användare av skärmläsningsprogram kan exempelvis pdf-filerna vara svåra.
4. Tillgängligheten förverkligas även i sociala medier. Celia har tagit fram anvisningar om tillgänglighet i sociala medier: [www.saavutettavasti.fi/yleiset-ohjeet/saavutettavuus-sosiaalisessa-mediassa/](http://www.saavutettavasti.fi/yleiset-ohjeet/saavutettavuus-sosiaalisessa-mediassa/). Ta gärna också del av Synskadades förbunds videor om tillgänglighet i sociala medier: [www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/saavutettavuus-verkossa-ja-mobiililaitteissa/sanoitasome](http://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/saavutettavuus-verkossa-ja-mobiililaitteissa/sanoitasome)

## **Kom alltid ihåg att berätta om tillgänglighetslösningar i din verksamhet när du ger information!**

Tillgänglighetsinformationen hjälper barn, unga och familjer att bedöma hur lätt det är att fungera i lokalerna och använda sig av olika tjänster. Med hjälp av uppgifterna är det möjligt att förhandsplanera deltagandet och besöken och att bedöma om det behövs till exempel hjälpmedel eller en assistent. Dessutom är det viktigt att informera om brister. I guiden Hur är det med tillgängligheten? Anvisningar gällande ett kulturobjekts tillgänglighetsinformation (2015) finns på [http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/guider/Hur\\_ar\\_det\\_med\\_tillgangligheten.pdf](http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/guider/Hur_ar_det_med_tillgangligheten.pdf) och innehåller



information om vad som är bra att berätta och på vilket sätt. I samband med informationen bör du lägga till tillgänglighetssymboler som förtydligar informationen och underlättar tillgången till informationen.

Det lönar sig också att skapa en så kallad social berättelse om den egna verksamheten och att med bild och text beskriva i vilken ordning olika aktiviteter görs och var de konkret görs. Med hjälp av en social berättelse kan ett barn eller en ung person till exempel tillsammans med föräldrarna eller handledaren förbereda sig för besöket på ett barnkulturcenter eller i en konstskola.

## **Lämna åtminstone följande tillgänglighetsuppgifter, dvs. finns det**

- en tillgänglig ingång?
- en tillgänglig toalett?
- tillgängliga parkeringsplatser?
- tillgängliga rutter?
- en hiss?
- en hörslina?
- rullstolsplatser?
- avgiftsfritt inträde för assistenter och tolkar?
- personer som kan ge mer information om tillgänglighet?

## **Tillgänglig prissättning**

Möjligheterna för barn och unga i låginkomstfamiljer att delta kan till exempel bero på erbjudna rabatter på elevplatser, kurser och evenemang. För vissa

familjer med ansträngd ekonomi kan en full befrielse från avgifter till exempel i form av frielevplatser vara ett villkor för att familjernas barn och ungdomar överhuvudtaget kan delta. Kostnader för en hobby kan även uppstå till exempel på grund av resor och köp eller lånande av nödvändiga redskap, såsom musikinstrument. Det är viktigt att barn i låginkomstfamiljer får delta i samma hobbyverksamhet och evenemang som andra barn och unga.

## Se åtminstone till följande:

- rabatter, såsom syskonrabatter
- rabatter eller avgiftsfria elevplatser utifrån familjens ekonomiska läge
- avgiftsfria kurser
- avgiftsfria evenemang
- möjligheter att låna exempelvis musikinstrument utan avgift
- sök tillsammans med familjen lösningar för att resorna inte ska orsaka oskäliga kostnader.

## En välfungerande miljö för alla!

Tillgängligheten i en bebyggd miljö påverkas av både utomhusutrymmena och inomhusutrymmena i byggnaderna. Det är viktigt att det är lätt att röra sig, lyssna, se och förstå i lokalerna. I inomhusutrymmena ska entrén, undervisningsrummen, evenemangsrummen och personalens lokaler vara tillgängliga. Läge och kommunikationsförbindelser, fungerande skyltar, tillgänglig entré, tillgängliga inomhusutrymmen och hjälpmedel, såsom hörslina, påverkar hur fungerande lokalerna är för olika användare.

Om verksamheten drivs i lokaler som inte är tillgängliga eller som i vissa delar är tillgängliga, är det viktigt att vid behov ge möjlighet att delta i verksamheten i tillgängliga lokaler. Vid val av nya verksamhetslokaler ska tillgänglighet alltid vara ett av huvudkriterierna. Om de nuvarande baslokalerna inte är

tillgängliga, bör du försöka bidra till att lokalerna byggs om till tillgängliga lokaler. Vid eventuella totalrenoveringar och andra renoveringar är det viktigt att samtidigt förbättra tillgängligheten med hjälp av experter.

I fråga om nya byggnader fastställer statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet (241/2017) skyldighet att uppföra tillgängliga byggnader och utomhusutrymmen. När nya byggnader och utomhusutrymmen planeras är det bra om tillgänglighetsexperter deltar i planeringsgrupperna ända från början.

## **Kontrollera åtminstone följande om tillgängligheten i en bebyggd miljö:**

- Det är enkelt att komma fram med offentliga kommunikationsmedel. Det rekommenderade avståndet till en hållplats för kollektivtrafik är högst 300–700 meter, och rutten till hållplatsen ska vara tillgänglig vad gäller materialet och lutningen på gångytan.
- Det finns markerade tillgängliga parkeringsplatser nära lokalerna.
- Rutterna till ingången kan upptäckas enkelt och är jämna och halksäkra.
- På plats finns tydliga, konsekvent placerade skyltar som är försedda med symboler och text.
- Skyltarna har en hög kontrast mellan text och bakgrund och är lättlästa både när man sitter och står.
- Om det finns nivåskillnader (trappor) vid entrén, ska det också finnas en ramp eller hiss.
- Framför entrédörren finns en avsats som har en yta på minst 1,5 x 1,5 meter.
- Entrédörren öppnas automatiskt eller är lätt att öppna. Den kraft som behövs för att öppna dörren bör vara högst 10 N, dvs. dörren får "väga" ett kilogram när den öppnas.

- Dörren är minst 85 centimeter bred och tröskeln är högst 2 centimeter hög.
- Om huvudentrén inte är tillgänglig, har man sett till att en tillgänglig ingång finns någon annanstans och att rutten till ingången är försedd med skyltar.
- Kundenservicedisken är tillgänglig. Åtminstone en del av disken finns på 750–800 millimeters höjd.
- En hörslinga försedd med symbol finns att tillgå för användare av hörapparat vid kundservicedisken.
- Om det finns flera våningar i byggnaden, finns det en hiss som har en yta på minst 1,1 x 1,4 meter.
- Det finns en tillgänglig toalett i byggnaden.
- Den smalaste delen av gångrutten är minst 900 millimeter bred. Om gångrutten är under 1 500 millimeter bred, ska det finnas vändplatser på 1 500 millimeter med 15 meters mellanrum.
- På läktaren finns flera rullstolsplatser.
- I evenemangssalen finns en hörslinga som är försedd med skyltar (även ett täckningsområde).
- En eventuell estrad är tillgänglig.
- Det finns också ett bullerfritt och ostört rum för vila och andra ärenden.
- I rummen finns sittplatser med armstöd och ryggstöd till exempel för vila.
- En del av garderoberna är placerade så att de är tillgängliga i sittande ställning (höjd: 1,1–1,2 meter).



# 9. NÄTVERK, SAMARBETE OCH HJÄLPMEDEL SOM STÖD I VERKSAMHETEN

**Tarja Keltto & Anu Lönnqvist**

Nyckelord:

*hjälpmedel, tilläggsinformation, nätverk, stöd, tolk, tolkning, utbildning*

## **Innan hobbyverksamhet inleds**

Var går det att hitta familjer där barn i behov av särskilt stöd är intresserade av att delta i din hobbygrupp? Be lokala kamratgrupper för föräldrar som har barn med särskilda behov vidarebefordra information. Leijonaemot ry har kamratgrupper på flera orter, och de samlar sådana familjer till sin verksamhet som har barn med olika behov av stöd. Andra patientföreningar eller föreningar för personer med funktionsnedsättning på orten kan sprida annonsen till sina medlemmar. Du kan också dela ut annonsen på daghem, i skolor, service för personer med funktionsnedsättning och familjecenter. Dessutom är rehabiliteringsexperter intresserade av hobbyutbudet för barn på sina respektive orter och annonserar gärna om utbudet för klientfamiljerna. Det lönar sig inte att vara rädd för annonsering: det är sällan som det tillhandahålls för många hobbymöjligheter för barn och unga i behov av särskilt stöd! Kom ihåg att på ett tydligt sätt nämna att hobbyn är avsedd för alla barn, och använd det specifika hobbymärket Tillgänglig hobby inom konst. Mer information om märket finns i kapitel 11 denna guide.

När ett barn eller en ung person i behov av särskilt stöd deltar i din grupp, kan du söka hjälp för dig själv och barnet hos många olika parter och organ. Barnet själv är den viktigaste informationskällan. Fråga barnet vilka barnet anser vara sina styrkor och vilket slags stöd barnet behöver i sina aktiviteter. Härvid bör du särskilt komma ihåg att diagnosen inte säger allt om en individs funktionsförmåga. Barn kan trots samma diagnos ha en mycket

olika funktionsförmåga. Ur denna synvinkel är diagnosens betydelse således mindre. Ibland kan ett barn i behov av särskilt stöd eller de hjälpmedel som barnet använder väcka frågor bland andra barn i gruppen. Vid behov kan du be barnet eller föräldrarna berätta om kommunikationen med barnet eller barnets hjälpmedel för hela gruppen. Kynnys ry har tillsammans med andra författare skrivit en rolig bilderbok om funktionsnedsättning. <https://ibbyfinland.wordpress.com/portfolio/arvio-heini-saraste-kalle-konkkola-voihan-vammaisen/>

Synskadades förbund rf har samlat ett materialpaket som innehåller information om synskada och som kan användas som hjälpmedel vid behandling av hur man ska bemöta olikhet. [https://www.nkl.fi/fi/etusivu/palvelut\\_nakovammaisille/opiskelu/ekosalkku](https://www.nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/opiskelu/ekosalkku).

Om det är svårt för dig att hitta ett gemensamt sätt att kommunicera med barnet, kan du be föräldrarna eller vårdnadshavarna om hjälp. Föräldrarna är i övrigt bra informationskällor och har motivation att hitta en tilltalande hobby inom konst för sitt barn. Boka tid för ett samtal där du kan berätta om hur en hobbystund framskrider och vilken slags verksamhet det är fråga om samt om lokaler, redskap och material. Du kan i förväg begära information om barnet av föräldrarna med anmälningsblanketten <https://vamlas.fi/lapsiperheet/>. I början är det bra att satsa på samarbetet med föräldrarna, eftersom ett samarbete som inletts bra stöder barnet i att lyckas i sina hobbyaktiviteter.

Med *tillstånd* av föräldrarna/vårdnadshavarna (be också barnet om tillstånd) får du vid behov av experter på rehabilitering mer information om hur du kan möjliggöra barnets aktiviteter: enligt en grov indelning till exempel av en fysioterapeut i frågor gällande rörlighet och hjälpmedel för förflyttning, av en verksamhetsterapeut i frågor gällande funktionsförmåga, handledning i aktiviteter och hjälpmedel och av en talterapeut i frågor gällande kommunikation.

Om barnet har en personlig assistent, kan assistans i just denna hobby ingå i assistentens arbete. Om assistenten har arbetat med barnet redan under lång tid, kan du av assistenten få flera tips om vad som kan hjälpa barnet att agera på bästa möjliga sätt. Mer information om ämnet finns i punkten Personligt stöd och konstassistent i detta avsnitt.

## Under hobbyaktiviteter

Barnets upplevelser och respons på hobbystunder är viktig information. På samma sätt som med alla barn är kontakten med föräldrarna viktig. De rehabiliteringsexperter som har anslutit sig till stödnätverket kan också stödja dig, och din respons på hur hobbyaktiviteterna har framskridit är i sin tur viktig information för det team som ansvarar för rehabiliteringen av barnet. Ge alltid respons via föräldrarna. En personlig assistent eller en konstassistent ökar kontinuerligt sin förståelse av barnets kunskaper och färdigheter samt utmaningar med barnet, och därför bör du ha nära samarbete med assistenten.

Därutöver kan föreningar för personer med funktionsnedsättning och andra aktörer som är verksamma inom denna sektor på orten bidra med sina kunskaper. Du kan be dem informera sina medlemmar om de hobbymöjligheter som du erbjuder. De kan ge flera tips om nödvändiga material och redskap. Kom ihåg att göra allt detta först efter att du diskuterat frågan med barnet och föräldrarna! Om det saknas en lämplig lokal förening på orten, kan du be centralorganisationer om råd och tips.

## Hjälpmedel och verktyg som stöd i verksamheten

Följande är lämpliga hjälpmedel för alla barn eller hjälpmedel som underlättar verksamheten:

- grövre pennor, penslar, trumpinnar eller förstoringsgrepp så att det är lättare att greppa och hålla i en penna osv.
- en greppmatta hjälper till att hålla det underlag som arbetas med, till exempel pappret, på plats
- kontraster mellan bordets yta och pappret hjälper till att uppfatta (till exempel en mörk yta och ett vitt papper); kontrollera också att ytan inte reflekterar för mycket ljus



- en aktiv kudde gör det lättare att sitta och fokusera
- till exempel tyngddjur som till exempel på barnets underarm ger känsla av tyngd i arbetet på bordsnivå och som lugnar ner barnet och kan hjälpa barnet att fokusera
- musiknoter i punktskrift hjälper musikentusiaster att skriva och läsa noter <https://www.opipistenuotteja.fi>
- Kuvionuotit® är ett system för figurnotar, som har tagits fram av Kaarlo Uusitalo, direktör för musikskolan Resonaari, och som kan hjälpa alla att spela <https://www.helsinkimissio.fi/resonaari/kuvionuotit>

Dessa produkter säljs till exempel av Tevella Oy:

<https://www.tevella.fi/kasvatus-ja-opetus/tuotteet-ja-tilaus/liikunta-ja-terapia/soveltava-liikunta-ja-terapia/painotuotteet-ja-nystyratuotteet>

## Bilder

- Bilder som är lämpliga för barn och som kan användas som stöd i verksamheten kan skrivas ut gratis på Kehitysvammaliittos Papunet-webbplats. Du kan till exempel förse innehållet i skåpen för hobbyutrustning med bilder som beskriver innehållet så att det är enkelt att hitta utrustningen. Vid handledningen kan du använda bilder för att strukturera hobbystunder. Där finns också mycket information om alternativ kommunikation och stöd för kommunikation. <http://papunet.net/svenska/material/bildverktyg>
- Bildstöd är en avgiftsfri bildbank som innehåller redigerbart material på flera språk och där du kan byta språk för text till finska och skapa egen text. Webbplatsen kräver inloggning. <http://bildstod.se>

## Hjälpmedelslåda

Mirka Nokka, producent av konstpedagogiska tjänster inom Helsingfors stad, har i sin utbildning som kulturproducent skrivit ett lärdomsprov om tillgänglighet i konstundervisning. Hon har skaffat hjälpmedelslådor till klasser för konstutövning.

”Hjälpmedelslådan innehöll hörselskydd, en Time timer-klocka, penngrepp, saker som kan petas, stödbilder, fjädersax, en dvd-skiva som handlar om kommunikation och aktiva kuddar. Hörselskyddet underlättar tillvaron för högkänsliga barn som lider av ljud. En aktiv kudde gör det lättare för motoriskt oroliga barn att fokusera. Ett penngrepp hjälper till att hitta ett rätt grepp om pennan, och Time timer-klockan gör det enkelt att följa hur tiden går, om barnet inte kan klockan ännu. Olika piggbollar som hålls i handen kan användas som stressbollar samt för massage och aktivering av känselsinnet. Stödbilder underlättar kommunikationen med barn som har svårigheter till exempel med att förstå talet.”

*Nokka, Mirka (2017). Saavutettavampaa taideopetusta erityislapsille.*

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124880/Nokka\\_Mirka.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124880/Nokka_Mirka.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

## Barns och ungas personliga hjälpmedel

Barn och unga kan ha med sig personliga hjälpmedel när de deltar i hobbyverksamheten. Om konstläraren ska kunna använda ett visst hjälpmedel, är barnet/den unga personen och hens vårdnadshavare eller personliga assistent skyldig att anvisa hur hjälpmedlet används. Anskaffning av hjälpmedel är en individuell process som utgår från barnets/den unga personens behov och mål. Behovet av hjälpmedel framkommer när barnet har en funktionell svårighet som bedöms bli avhjälpt med hjälpmedlet. Behovet av hjälpmedel upptäcks antingen av den stödbehövande personen själv, dennes anhöriga/närstående eller av en yrkesperson som arbetar med den stödbehövande personen. Behov av ett nytt hjälpmedel kan också uppstå i och med en ny hobby. Berätta därför om dina observationer för familjen för att familjen ska kunna kontakta det ansvariga organet. Primärvården ska hänvisa den stödbehövande personen till lämpliga tjänster.

Med tillstånd av föräldrarna kan du också fråga barnets verksamhetsterapeut, fysioterapeut eller talterapeut om hjälpmedel för barnet som deltar i din hobbygrupp, begära tips om vilka hjälpmedel som ska skaffas för gruppen.

Ibland kan det vara svårt att få ersättning för dyra personliga hjälpmedel för barnets hobbyaktiviteter av social- och hälsovårdssektorn/FPA. Då kan du anvisa familjen att ansöka om bidrag till anskaffningen någon annanstans. Ett sådant organ är Stödsstiftelsen för barn och ungdomar med funktionsnedsättning (Vamlas), som beslutar om utdelning av stipendier två gånger om året. Mer information finns på <https://vamlas.fi/hae-apurahaa/>.

Ett annat organ är Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki (VKTT) ry. Familjen kan via dessa organ även ansöka om bidrag till barnets eller den unga personens hobbyaktiviteter <https://www.tukilinja.fi/apurahat/>.

## Tolkning

Om ett barn behöver tolkning, är detta vanligen känt redan när barnet börjar med sin hobby och barnet har en tolk eller ett hjälpmedel för kommunikation. Vissa riktlinjer gäller för all verksamhet med en tolk:

- Det är viktigt hur personerna placerar sig i den lokal där tolkningen sker. Det är du och barnet som diskuterar. Därför bör parterna placera sig i en triangelform så att du befinner dig mittemot barnet och tolken är "toppen av triangeln".
- Tala direkt till barnet (och lyssna på barnets svar), inte till tolken. Tolken tolkar ditt och barnets tal i jag-form.
- Tala på ett tydligt sätt och i lämpligt långa delar så att tolken hinner tolka ditt tal. Ge tolken tid att tolka hela ditt budskap.
- Beakta att tolken är på plats i egenskap av en språk-/taleexpert och att du själv är expert på sakinnehållet i diskussionen. Tolken behöver kanske använda ordböcker eller begära precisering. Förtydliga och förklara vid behov dina uttryck.

- Uttala namn, siffror och adresser särskilt tydligt, upprepa dem och ställ kontrollfrågor för barnet för att säkerställa att barnet har förstått innehållet rätt.

Mer information om ämnet finns i dokumentet *Tulkin kanssa työskentely* på FPA:s webbplats. <https://www.kela.fi/documents/10180/1152184/TULKIN+KANSSA+TYÖSKENTELY.pdf/5339ce57-dc88-4985-ba8e-4dfaec3f6c65>

## Användare av teckenspråk

FPA ordnar personlig tolkning för dem som har hörselskada, hörsel- och synskada eller talstörning. Tjänsten är avgiftsfri och kan också användas för hobbyer.

## Språktolkning

Används när barnets språk är något annat än finska eller svenska (eller engelska), dvs. ett språk som konstläraren inte kan. Föräldrarna kan söka en tolk via socialtjänsten.

Som snabbhjälp kan du använda teckningar, bilder och till exempel tolkningsfunktioner som finns i din mobil. Se: <https://yksityisille.hub.elisa.fi/kielenkaantaja-puhelimessa/>

## Kontakttolkning

En tolk behövs när personer inte har ett gemensamt språk eller en person talar ett språk som en främmande person har svårt att förstå. Syftet är att via en tolk skapa förutsättningar för att förstå trots språk- och kulturbarriärer.

## Hjälpmedel som ersätter tal

Hjälpmedel som ersätter tal och som barn kan använda är till exempel kommunikationsmappar, kommunikationstavlor, talapparater eller kommunikationsprogram. Be vårdnadshavarna eller assistenten om anvisningar om användning av sådana hjälpmedel.

<https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>



## Konstassistent och personligt stöd

Konstassistent kan var en personlig assistent som särskilt är insatt i att assistera personer i en grupp i en konstverksamhet. Projektet SATA2 har i samarbete med Kehitysvammaisten Tukiliitto ry och andra aktörer tagit fram en video om utbildning till konstassistent och introduktion till konstassistentanssen. Du kan se på videon här:

<https://www.lastenkulttuuri.fi/sata2/sata2/koulutukset/taideavustajakoulutus/>

Ett barn eller en ung person kan anlita en personlig assistent som hen har fått via en tjänst för personer med funktionsnedsättning och som barnet också ska använda i hobbyverksamheten. Varje familj ska själv söka assistanstjänst hos tjänsten för personer med funktionsnedsättning inom sin kommuns socialarbete. En personlig assistent är uttryckligen en assistent för ett visst barn och inte en allmän assistent för hela gruppen. Du kan läsa mer om personlig assistans här:

<https://vamlas.fi/wp-content/uploads/2017/09/katsaus-lasten-ja-nuorten-henkilokohtaiseen-apuun.pdf>

## Utbildning och informationsdelning

Bland annat följande organisationer ordnar utbildning inom denna sektor och nätverksevenemang samt ger information om dem:

- Förbundet för barnkulturcenter i Finland  
<https://www.lastenkulttuuri.fi/sv/>
- Taiteen perusopetusliitto TPO ry <http://www.artsedu.fi/fi/etusivu>

Tjänsten Kultur för alla tillhandahåller mycket information och arbetsmaterial.  
<http://www.kulttuuriakaikille.fi/se.php>

Säättöä-menetelmäopas – Miten huomioida asiakkaiden aistisäätelyn vaikeuksia museoissa? är en guide som har publicerats av Teatermuseum och Alvar Aalto-museet. Guiden innehåller information om svårigheter att

behandla sinnesinformation samt tips om på vilket sätt den belastning som sinnen medför kan minskas genom ändringar i omgivningen. Beakta särskilt länkarna, materialet och kontakterna i slutet av guiden.

[https://www.teatterimuseo.fi/documents/Saatoa\\_opas.pdf](https://www.teatterimuseo.fi/documents/Saatoa_opas.pdf)

Video om personligt stöd:

<https://www.youtube.com/watch?v=y9701dIElbo&feature=youtu.be>

Unicefs kampanjvideo Mukana! om Ruska som vill ha en hobby inom konst: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/mukana-2/mukanatahdet--ruska/>

Minneslistan Esteettömyyden ensiaskeleet som ingår i Unicefs kampanj Mukana!: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/mukana-2/esteettomyys--ensiaskeleita/>

Nokka, Mirka 2017, Saavutettavampaa taideopetusta erityislapsille, kulturproducent, högre yrkeshögskoleexamen, lärdomsprov. Humak: [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124880/Nokka\\_Mirka.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124880/Nokka_Mirka.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Om ett barn använder boken Metku, kan den även utnyttjas vid konstutövandet: <http://metropolia.e-julkaisu.com/lapsen-metkut/aineisto/metkukirja-lyhyesti.pdf>

Tryckt guide: Oo mun kaa! Leikkejä ryhmään, jossa on näkövammaisen lapsi, Anna Latva-Nikkola, Näkövammaiset lapset ry <https://www.silmatera.fi/nakkarila/oo-mun-kaa-kirja/>

# 10. UPPLEVELSER OCH IDÉER GENOM FÖRSÖK OCH MISSTAG

Detta kapitel introducerar genom praktiska exempel, hurdana erfarenheter föräldrar, barn med särskilda behov och ledare har av konstverksamheten.

## BARNS OCH FÖRÄLDRARS PERSPEKTIV

*Jenni Barnett-Erlandsson*

Som mamma önskar jag att mitt barn i första hand tas emot som ett barn och en individ, inte som en diagnos. Särskilt i hobbyaktiviteter räcker det med att barnet accepteras precis sådant som denne är. Ett barn med särskilda behov är mycket medvetet om sitt läge och ju äldre barnet blir, desto mer smärtsam kan olikheten bli.

*"När jag behöver hjälp så hjälp mig, men ge mig inte alltför mycket uppmärksamhet. Bemöt mig på samma sätt som du bemöter andra. Med mig kan du också prata helt normalt. Att jag behöver särskilt stöd betyder inte att jag vill ha särbehandling. Dessutom påverkar det också snabbt mina polare och de börjar också tänka att jag är på något sätt speciell."*

Mitt barn lider av adhd och störning inom autismspektrum, vilket gör att barnets behov av stöd är så kallat dolt. Därför är det lätt att stämpla barnet som störande, olydigt, svagt osv. I hobbyaktiviteterna har handledarens attityd och förståelse varit av mycket stor betydelse för oss.

*"Det skulle vara bra att folk visste om NPF att vi ser världen annorlunda än andra människor och kan tänka på saker och ting på olika sätt. Tänk därför inte att saker och ting måste göras på visst sätt, att det inte finns alternativ till hur man ska göra."*





*Man måste kunna vara lite smidig, att vi inte behöver göra exakt vad man säger. Om man inte ger med sig, så börjar det irritera och reta mig att det inte kan lyckas, och så ger jag upp.*

Om man ger med sig så känns det som om allt går bra, och allt går så mycket bättre.

Barnet har alltid någon anledning till sitt beteende. Hos oss har till exempel saker som sätts i "en stresskopp" under dagen en mycket stor betydelse. Stressen kan öka bland annat på grund av övergångsskeden, belysning, ljud, dofter eller känsla av brådska.

*"Om det finns mycket stök i gruppen eller om det sker många saker i gruppen, har jag svårt att fokusera på någonting. Om det dessutom finns ett ämne som jag inte är särskilt intresserad av, så är det ännu svårare att fokusera och jag vill ge upp. Stök kan också göra mig arg eller inge mig äckel, därför skulle det vara bra om man hade stämt något lugnt ställe där jag kan lugna mig lite om jag mår dåligt.*

Barn med särskilda behov kan äta negativa erfarenheter och det är mycket svårt att börja ändra dem. Vårt barn slutade gå på en hobbyaktivitet när han inte kunde glömma en dålig erfarenhet så att han helt enkelt inte ville delta i gruppen längre.

*"I hobbyaktiviteter har det varit nyttigt att man förklarar instruktioner långsamt och några gånger. Dessutom kunde man gärna visa vad jag ska göra, till exempel på ett separat papper. Då är det lättare att fatta. Om man ger instruktioner fort och bara en gång, så fattar jag nästan ingenting. Då går saker och ting åt skogen, och det känns inte roligt. Jag vill gå bort och fundera på att vad ska jag göra nu då. Men när man förklarar instruktioner ordentligt så att jag fattar, så känns det kul att jag kan vara en del av gänget."*

Det är bra att dela upp aktiviteten och att i svåra stunder vara närvarande, ge motivation och kämpa på!

*"Om jag vill ge upp så ska du inte ge upp."*

Den kursiverade texten är funderingar som ett tolv år gammalt adhd-barn inom autismspektrum har haft om hobbyaktiviteter och deltagande i hobbyaktiviteter.

# TRE EXEMPEL PÅ IDÉ - MOD ATT PRÖVA OCH MISSLYCKAS

## *Riku Laakkonen*

Jag har gjort konst i olika gemenskaper och tillämpat mina kunskaper i över 20 år. Dessa år har färgats av olika försök och en kontinuerlig tillämpning samt av att hitta på tillsammans. I denna artikel klargör jag mina idéer och observationer om den mångsidiga världen inom tillämpning av konst genom tre exempel.

### **Exempel ett.**

Det är år 2009. Jag lever på ett ettårigt Myrsky-stipendium från Suomen Kulttuurirahasto. I min ansökan har jag lovat att inleda en teatergrupp i Tammerfors för barn i familjer som lider av psykiska hälsoproblem. I början finns det problem med att inleda gruppen – intresserade barn anmäler sig till gruppen, men kommer inte dit. Senare framkommer att orsaken är att vissa familjer inte har råd. Barnen har inte haft pengar till bussbiljetter, och problemet löses med stipendium. I exemplet befinner jag mig i en tidsperiod där jag inte är medveten om problemet ännu och där en 13 år gammal pojke deltar i gruppen. Pojken kommer till teatern, men vill inte prata. Han sitter och lyssnar på vad jag pratar samt kommunicerar med miner och gester, men pratar inte. Mamman, som har anmält pojken till gruppen, har inte berättat varför pojken inte pratar. Som konstnär står jag inför en utmaning. Pojken är klart intresserad av något på teatern, eftersom han kommer dit, men min uppgift är att komma på hur vi skulle kunna kommunicera. Jag funderar och provar att skriva ett brev. Vi sitter mittemot varandra, jag tar ett blankt papper och börjar skriva ett första brev. Jag berättar om vissa saker om mig och frågar vad pojken är intresserad av. Det första brevet är inte långt. Jag räcker brevet till pojken och väntar på om han ska svara. Pojken läser brevet och tar ett papper och en penna och skriver ett svar till mig. På så sätt börjar vår korrespondens som fortsätter i cirka två och en halv månad. Varje vecka träffas vi och sitter stilla och skriver brev till varandra. Dessutom säger vi alltid tjänare när vi träffas och hejdå när vi skiljs. Under dessa månader

bekantar vi oss med varandra genom brev och skriver tillsammans en pjäs: vi skapar rollpersoner och scener och skriver en dialog.

Efter denna tidsperiod på två månader löses problemet med bussbiljetterna och i gruppen deltar också andra barn. Pojken, som har valt att vara tyst, fortsätter i gruppen och ansvarar för manusen för gruppens korta föreställningar. Han talar aldrig mer i gruppen, men vi når varandra genom att skriva och kan kommunicera samt bygga en gemensam värld av drama.

### **Exempel två.**

Kulturcentret PiiPoos Familjecirkusgrupp, som bestod av familjer med barn med och utan funktionshinder och deras föräldrar, är på en utbildningsresa till Irland. Vi leker leken dirigent och kör i Galway. Reglerna är följande: en frivillig ska stå framför de övriga deltagarna som står i rad. Den frivilliga är dirigent, som får göra vilka rörelser som helst, och de övrigas uppgift är att så bra som möjligt härma dirigentens rörelser. En fyra år gammal irländsk flicka med funktionsnedsättning är nu dirigent. Cirka 40 personer imiterar flickans rörelser. Denna stund är förtäta av något riktigt fint. Konst som lek tilltalar oss alla som finns på plats och vi rivs med och imiterar flickans rörelser. Vi ska hela tiden arbeta hårt för tillgänglighet på institutionsnivå, rumsnivå och konstruktionsnivå, men i denna lekens stund blir tillgänglighet till aktörskap, och fantasin och leken går rakt in i våra hjärtan, vi är en grupp där varje medlem behövs lika mycket.

För att denna oförglömliga stund skulle kunna bli möjlig hade The Perhesirkus-gruppen varit tvungen att gå en lång väg. Denna resa med alla sina skeden var en stor utflykt till att lära hur vi ska göra konst, i detta fall cirkuskonst, genom att hela tiden hitta på kreativa lösningar med modig attityd. På så sätt kan vi även förverkliga våra stora drömmar. Och vid sidan av dessa drömmar uppstår stunder, som den irländska fyra år gamla flickans roll som dirigent.

### **Exempel tre.**

I Tammerfors finns ett familjehem för minderåriga barn som har kommit till Finland ensamma och som har beviljats uppehållstillstånd. Familjehemmet

kontaktade mig. De barn som bodde i familjehemmet började bli tonåriga och skulle behöva en diskussion om sexualitet. En anställd på familjehemmet funderade på om något skulle kunna göras i denna fråga genom konst, och jag föreslog att de skulle kunna pröva dockteater som en metod för att ta upp frågan. Den anställda blev väldigt intresserad av idén och så gick jag för att hålla en dockteaterklubb för barnen. Barnen kunde ännu ganska lite finska och kommunikationen om sexualitet var också i övrigt tillräckligt svår av kulturella skäl.

I familjehemmet fanns många Barbiedockor. Problemet med dockorna var stela leder. Dockorna var inte avsedda att användas på dockteatern. Vi prövade genom olika dockteaterövningar hur vi skulle kunna animera dockor och vad dockorna med rörelser och aktiviteter skulle kunna berätta om sexualitet.

Övningarna framskred, jag blev bekant med deltagarna och dockorna började stundvis bli levande. En egentlig tillämpning av Barbiedockor skedde i en övning. En Barbiedocka och en Kendocka var på bordscenen. Dockorna animerades av en flicka och en pojke. Syftet var att det skulle ske ett romantiskt möte mellan dockorna och att flickan skulle bli förälskad i pojken och vara en aktiv part. När mötet började "glömde" flickan och pojken dockorna. De höll nog i dockorna, men började spela själva. Dockorna fick vara, och pojken och flickan skötte rollerna på scenen. Hela scenen skulle ha varit omöjlig utan dockorna. Dockorna gav ett metaforiskt skydd och gjorde en svår fråga till en tillgänglig fråga som är möjlig att behandla. Samtidigt var jag som regissör tvungen att förstå, att låta denna situation äga rum. Ett uttryck som framfördes via en dockteater blev samtidigt rikare.

Vid alla tre exempel har jag själv som konstnär lärt och uppfattat konstens möjligheter att utgöra en bro mellan människor och att göra både konstnärers och upplevande individers värld rikare. Exempelen har hjälpt mig att göra konstnärliga verktyg mer tillgängliga och att tillämpa dem.

## **CASE ERITYISLASTEN TAIDEPOLKU (KONSTVÄG FÖR BARN MED SÄRSKILDA BEHOV) I MALMHUSET: ÖGONEN I NACKEN OCH FÖRMÅGA ATT FÖRUTSPÅ - VAD ALLT KAN DU VARA BEREDD PÅ?**

### ***Mirka Nokka***

När en grupp NPF-barn ska delta i en konstkurs, kan du förbereda dig för kursen på många sätt. Det är bra att i förväg skaffa olika sensoriska hjälpmedel, till exempel aktiva kuddar, hörselskydd, stödbilder, plasthandskar, små saker att pyssla med och en Time timer-klocka. Det är bra att ta hänsyn till lokalen. Det bästa klassrummet är en stor, tydlig och snygg lokal som inte innehåller för många stimulus (klara färger, högljudd luftkonditionering, stökiga öppna hyllor osv.). Skaffa gärna några Fatboy-sittsäckar för vila och högtalare för lugnande musikstunder.

Antalet kurselever bör minimeras. Antalet elever per kurs inom Konstväg för barn med särskilda behov i Malmhuset var högst sex barn. Varje kurs hade utöver konstläraren en konstassistent, som många gånger visade sig vara guld värd. Innan kurserna i Malmhuset inleddes hade man med en blankett för förhandsinformation bett vårdnadshavarna till barnen ange vad som ska beaktas om barnet: om barnet har högkänsligheter, hjälpmedel, sjukdomar som kräver medicinering eller andra särdrag som kräver särskild uppmärksamhet, till exempel aggressivitet.

Efter förberedelserna följer det första kurstillfället. Barnen är nervösa, de befinner sig på ett nytt ställe bland främmande människor. De känner inte andra kursdeltagare och situationen är i övrigt främmande för många. De har inte nödvändigtvis tidigare erfarenheter av hobbyverksamhet, och den enda erfarenheten av grupsituation kan vara den egna skolklassen. Konstläraren och assistenten har förberett sig för denna stund och försöker få barnen att känna sig så välkomna som möjligt. Barnen får namnlappar och anvisas till sina egna platser. Lärarna presenterar sig själva för barnen, och barnen har möjlighet att presentera sig själva. Ingen tvingas att presentera sig och

lärarna försöker hålla stämningen så avslappnad som möjligt.

I ett idealläge startar konstlektionen trevligt och barnen slappnar av vid konstutövandet. Men ... någon kan ha en sämre dag. En annan kan ha börjat med ett nytt läkemedel först för ett tag sedan och känner sig konstig och rastlös. En tredje hade inte velat komma till kursen alls och en fjärde är så fokuserad på ett specialintresse att denne just nu inte är det minsta intresserad av konst. I gränslandet mellan alla dessa känslor, önskemål och aktiviteter försöker konstläraren driva sin grej, konstundervisning.

Förargligt nog har ingen av oss ögon i nacken, även om den egenskapen skulle ge många fördelar. Plötsligt och oförväntat hade ett av barnen på kursen i hantverkskunskap på en sekund hållt en flaska tvättmedel i tvättstället och åstadkommit ett enormt skumbad. I samma sekund hade hon spritt skum längs väggar och på kurskompisar och sprungit till korridoren och spritt skum överallt. Framöver förvarades tvålen gömd.

Under en första lektion på en bildkonstkurs tog en motvillig elev ut sin ilska genom att sparka en dörr. Han var arg för att han inte hade velat komma till kursen. Vem skulle ha kunnat gissa att den lille pojken kunde sparka sönder det brandsäkra glaset i branddörren? Barnet var lika förvånat över det inträffade som de vuxna. Händelsen skrämde barnet och han kom inte tillbaka till konstkursen. Så synd! Hur skulle man även ha kunnat vara beredd på sådant?

Ögon i nacken eller ens den bästa fantasin är inte nog för att undvika alla möjliga situationer. Med tiden blir barnen mer bekanta och konstlärarna får tips om vad allt de ska vara beredda på med eleverna. För att sådan tyst kunskap ska bevaras är det viktigt att konstlärarna får fortsätta med samma barn från år till år eller åtminstone förmedla kunskap om elever till nya lärare. Om ett barn är oberäkneligt och svårt att tolka, kan du överväga om en bekant person till barnet kan vara med på konstlektionerna. Utifrån erfarenheter från fem pilotkurser i Malmhuset är det mycket klart att det inte lönar sig att spara på antalet handledare. När det är tillräckligt med vuxna, finns det fler ögon och många knepiga situationer kan förebyggas. Även om konstlärare inte är siare, så kan de kanske med tiden utveckla känslspröt i nacken!





# FULL FART MOT TEATERNS OCH FILMENS VÄRLD

*Tommi Nevala*

## Vad gällde det?

Våren 2019 organiserade Kulttuuritalo Valve, Uleåborgs universitet och Oulun Kehitysvammaisten Tuki ry inom ramen för projektet SATA2 – Tillgänglig hobby inom konst ett pilotprojekt som gavs namnet Tuhatta ja sataa. Vid ansökan till pilotprojektet valdes konstformerna som var teaterpedagogik, som Uleåborgs universitet som tillhandahåller grundläggande konstundervisning ansvarade för, och filmpedagogik där Valves filmskola, som hör till Oulun lastenkulttuurikeskus, ansvarade för undervisningen. Målet var att ta fram en handlingsmodell, baserad på en arbetsparmetod, för filmpedagogik och teaterpedagogik. Modellen skulle användas för att undervisa utvecklingsstörda barn och unga i mediekunskap, interaktiva kunskaper och färdigheter samt uttrycksförmåga. Dessutom var målet att främja delaktighet och kulturella rättigheter för utvecklingsstörda barn och unga. Samarbetspartnerna i pilotprojektet hade en gemensam vision om att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att på ett jämlikt sätt delta i tillhandhållandet av tjänster inom konst och kultur, och rätt att utveckla sina konstnärliga förmågor.

## Verksamheten inleds

Båda grupperna hade två ledare – en lärare som ansvarade för det pedagogiska innehållet och en konstassistent som hade erfarenhet av handledning av grupper med särskilda behov och utvecklingsstörda barn och unga. I undervisningssituationen var syftet att granska hur metoder för grundläggande konstundervisning och filmpedagogiska metoder skulle kunna fungera i teaterverksamheten respektive filmverksamheten med grupper med särskilda stöd.

Teaterkursen Tuhatta ja sataa vid Uleåborgs universitet fortsatte utan avbrott under hela våren. Kursen innehöll 15 möten och dessutom gick gruppen på teatern för att se en pjäs. Gruppen hade sju deltagare i åldern 11–42 år.

Deltagarna satte sig in i grunderna för teaterverksamhet genom övning och lek i en avslappnad stämning. Filmavsnittet i Valves filmskola var indelat i två separata klubbar: i en Tube-klubb, som innehöll sex möten, fick 15–16 år gamla unga pröva att vlogga under ledning av en verklig YouTube-stjärna, Kaoru Kitsune. Den andra filmklubben med temat animation möttes åtta gånger under våren. Då tog 12–16 år gamla unga fram en animationsfilm genom att använda figurer skapade av kartong och iPad för att filma och redigera. Teater- och filmgruppernas möten pågick i 90 minuter.

## Observationer om verksamheten

Deltagarna i båda grupperna var aktiva, påhittiga och entusiastiska. Stämningen i grupperna var positiv och deltagarna gladda sig ofta över sina prestationer. Vissa deltagare i Tube-klubben hade svårigheter att uppträda framför kameran, och därför var det svårt att spela in innehållet på video. Under inspelningen var det svårt för vissa deltagare att komma ihåg planerna eller så var de nervösa framför kameran. Därför kunde innehållet förändras varje gång det spelades in eller övades. Motsvarande observationer gjordes också på teaterkursen. Detta spelade ingen roll, utan syftet var att var och en skulle leva sig in i situationen i föreställningarna och genomföra föreställningarna på sitt personliga sätt. Motsvarande problem förekom inte i animationsklubben. Alla fick delta med egna styrkor. För animationerna användes främst samma metoder som i basverksamheten i Valves filmskola. I arbetet med barnen med särskilda behov måste hänsyn tas till att flera separata faser inte pågick samtidigt. Annars skulle det ha blivit svårare för barnen att förstå och fokusera på verksamheten. Varje fas gick igenom som en separat helhet varvid arbetet rytmiserades i idéskapande, sysslor, inspelning och redigering på ett logiskt sätt. Verksamheten ledes av att läraren och konstassistenten aktivt var närvarande och deltog i verksamheten genom att visa exempel.

De unga som deltog i teaterkursen väntade ivrigt på att de kunde visa sina talanger för sina familjer. Delningen och uppträdandet var mycket viktigt för dessa unga. Övningar som utförs med basteatergrupper testades också på teaterkursen. Användningen av föreställningar och fysiskt uttryck var ett bra sätt att involvera eleverna genast i början. Interaktionsförmåga, närvaro

och att lyssna på andra kunde utgöra utmaningar för deltagarna. Deltagarna lärde sig dessa så att var och en fick positiv respons och ofta också applåder. I teaterverksamheten var det också viktigt att läraren och konstassistenten deltog i övningarna. Detta uppmuntrade och styrde eleverna att ta ut mer av övningarna.

En viktig observation i verksamheten var att teater och film utmärkt lämpade sig som verktyg för barn och unga som behöver särskilt stöd att uttrycka sig. Deltagarna kunde kommunicera och uttrycka sig genom teater och film. På lektionerna var det roligt och eleverna skrattade mycket. I gruppernas verksamhet var det viktigt att sammanträdena inleddes på samma sätt, till exempel genom att i en inledande krets berätta vad som hänt. Dessutom var det viktigt att planera avslutningen av sammanträdena så att den upprepades i likadan form som andra gånger.

I verksamheten deltog en konstassistent utöver läraren. Konstassistentens uppdrag var att assistera i att de unga fick njuta av att göra konst i en ovanlig miljö. Med den arbetsparmodell som läraren och konstassistenten utgjorde kunde till exempel deltagarna avskiljas i två små grupper. På så sätt var det möjligt att iaktta deltagarnas styrkor och idéer på en mer individuell nivå. För lärarna var pilotprojektet en positiv och lärorik erfarenhet. Man behöver inte för noga följa sina egna planer, utan man kan leva sig in i situationer och tillämpa. Dessutom ökade förståelsen av allt slags lärande.

## **Fortsättning utlovas**

Deltagarna gillade båda klubbarna och önskade fortsättning. I slutet av våren befann man sig i ett läge där man tämligen fort måste besluta om en eventuell fortsättning. Det fanns utmärkta förutsättningar för fortsättningen. I pilotprojektet hade man skapat ett underlag där verksamheten kunde vidareutvecklas. Man hade arbetat hårt och informerat om verksamheten i stor utsträckning för att kunna samla grupperna. I grupperna deltog entusiastiska unga som ville fortsätta hobbyaktiviteten. Ledarna hade också fått värdefull erfarenhet och ville gärna vara med och genomföra verksamheten i fortsättningen. Beslutet om fortsättning fattades till sist oväntat enkelt. Kulttuuritalo Valve och Uleåborgs universitet

beslutade att integrera kurser och klubbar i basverksamheten genom att tillhandahålla motsvarande innehåll under höstterminen. Utgångspunkten och motiveringen var en gemensam syn på att ett långsiktigt arbete ger deltagande barn och unga nya hälsoeffekter, bland annat högre social kompetens, ökad självsäkerhet, erfarenhet av att bli hörda och gemenskapskänsla.

Pilotprojektet Tuhatta ja sataa uppnådde sina mål bra. Projektet var ett startskott för utvecklingen av kultur- och konstfostran för grupper med särskilda stöd inom film och teater. Genom filmpedagogik och teaterpedagogik kunde utvecklingsstörda barn och unga erbjudas ett verktyg för att växelverka, påverka, förmedla kunskap och känslor och uttrycka sig. Pilotprojektet stärkte uppfattningen om att olika former av drama väl lämpar sig som metoder för utvecklingsstörda och autistiska barn. Alla parter, dvs. producenterna, lärarna och naturligtvis de unga själva, väntar redan ivrigt på början av höstterminen.



## TRE EXEMPEL FRÅN PILOTPROJEKTET TUTUSTU TAITEESEEN (TA DEL AV KONST) I BIRKALAND

*Jenni Barnett-Erlandsson*

### **Små maracas, men stora känslor**

En gång tog vi fram maracas och dekorerade dem med tråd. Det krävs stor fokusering och uppmärksamhet för att limma fast tråden kring yoghurtburken, och detta var inte en av de största styrkorna för ett barn i vår grupp.

Barnet såg hur alla andra, en efter en, fick sina maracas färdiga. Han började bli stressad och irriterad, vilket gjorde att hans koncentrationsförmåga blev ännu sämre. Situationen var mycket nära att explodera.

Regissören satte sig bredvid barnet och bad honom andas djupt. Samtidigt sade regissören att vi klarar det här. De limmade fast ett kort stycke tråd och regissören bad åter barnet andas djupt tillsammans med henne. Hon uttryckte med hela sitt väsen att det inte var bråttom.

Regissören stannade kvar bredvid barnet och stötte honom hela tiden. De limmade fast ett litet stycke tråd åt gången och höll ibland en paus för att andas. Det tog tid, men barnet och regissören fortsatte segt att limma fast tråden i korta stycken.

Inga ord kan beskriva minen på barnets ansikte när han äntligen stolt presenterade sina färdiga maracas för de andra i gruppen. Barnet gick hem lyckligt med sina maracas. När träffen var över satte jag och regissören oss ner och diskuterade träffen.

Händelsen väckte mycket starka känslor hos regissören, eftersom hon var så glad på barnets vägnar och över att de hade lyckats tillsammans. På så sätt motiverade framgången både barnet och regissören. Vi förstod också hur stor betydelse indelning av en uppgift i små bitar har för motivationen.

## OJ!

Efter en första lektion kom en förälder till ett livligt barn för att hämta barnet.

Föräldern kom redan ihopsjunken och suckade att det säkert måste ha varit hemskt stökigt här. Föräldern stod kvar och väntade på en negativ respons, som han säkert redan fått många gånger.

Denna gång var responsen däremot inte negativ. Vi berättade för föräldern om allt som barnet hade lyckats med och vad som hade gått bra, varvid föräldern undslapp sig ett OJ!

Föräldrarna till livliga barn är mycket medvetna om utmaningarna med barnen. Utmaningarna behöver inte upprepas varje gång. Det som dessa föräldrar däremot hör alltför sällan är allt det goda som deras barn har och vad allt barnen kan. Dessutom har beröm en mycket stor betydelse för föräldrarnas ork i vardagen, och genom att stödja föräldrarna stöder vi samtidigt barnen.





## GOOZ GOOZ GOO

Vi hade målat egna trumpinnar av käppar, och avsikten var att nästa gång fortsätta genom att dekorera trumpinnarna.

I slutet av dagen hade dock ett av barnen blivit så entusiastiskt för sina trumpinnar att hon hade velat ta med sig dem hem även om målarfärgen inte hade torkat ännu. När vi sade till barnet att du inte kan ta med dig dem hem, blev hon nervös. Hon sprang och gömde sig under bänken och vägrade gå hem.

Regissören satte sig på golvet bredvid bänken och sade till barnet att han förstår väl att hon är arg. "Jag skulle också vara arg. Jag skulle också vara arg om jag nästa gång glömde trumpinnarna hemma medan de andra dekorerade sina pinnar."

Barnet blev stilla och lyssnade och frågade när nästa gång är. Regissören svarade att nästa gång är om sex dagar. Barnet räknade stilla till sex. Sedan tittade hon på regissören och bad honom sitta stilla. Barnet kröp ut, greppade regissörens kinder och sade gooz gooz goo. Sedan gick hon och ropade vid entrédörren "Vi ses nästa gång!". Barnen vill ha motivering till saker och ting och är nöjda när de har fått någon förklaring.

# 11. ATTITYDMÄRKET TILLGÄNGLIG HOBBY INOM KONST



**Tillgänglig  
konsthobby**

Attitydmärket Tillgänglig hobby inom konst är ett hjälpmedel som konstaktörer kan använda vid kommunikation och som kan laddas ned i finskspråkig eller svenskspråkig version. Det är framför allt fråga om ett attitydmärke som anger att aktören vill stödja alla barn i deras hobbyer inom konst. När aktören använder märket är denne åtminstone beredd att pröva om ett barn i behov av särskilt stöd ska kunna delta i aktörens verksamhet.

Med attitydmärket uttrycks stöd för vårdnadshavare och familjer till stödbehövande barn, dvs. att man försöker ta hänsyn till alla slags barn i konstverksamheten. Samtidigt är märket ett budskap om att familjer och vårdnadshavare tryggt kan berätta om barns behov av stöd för konstaktörer. Ofta har familjer svårigheter att bland hobbyer hitta sådana som familjen tryggt åtminstone kan pröva om de lämpar sig för barnet eller inte. Detta märke hjälper familjer att hitta hobbyer inom konst för sina barn, och involverar nya barn i konstaktörers verksamhet.

Om en organisation eller en konstaktör tar i bruk märket, ska organisationen eller aktören ta märket på allvar. Det innebär till exempel att organisationen eller aktören ska tillägna sig innehållet i denna guide och ha vilja att göra sin verksamhet tillgänglig. Genom att ta i bruk märket ger aktören ett budskap om sitt engagemang i vissa mål.



## Genom detta märke förbinder vi oss till följande mål:

- Vi vill att stödbehövande barn ska delta i vår verksamhet, och informerar om detta öppet och aktivt genom detta märke.
- Vi inhämtar kunskap om verksamhet med barn i behov av särskilt stöd och/eller vi är beredda att pröva inkludering.
- Vi föreställer oss inte att vi vet allt, och därför behöver vi samarbete med barnens vårdnadshavare.
- Du kan öppet och konfidentiellt berätta om barnets behov av stöd för oss. Vi funderar tillsammans med barnet och barnets föräldrar på hur vi bäst ska kunna stödja barnets hobby inom konst.
- Vårt mål är att varje barn ska uppleva att denne har lyckats i vår verksamhet.
- Vi har absolut nolltolerans mot mobbning och har tillsammans med barnen och de anställda tagit fram anvisningar om arbete mot mobbning.
- Vi informerar om tillgängligheten i vår verksamhet på ett tydligt sätt.
- Vårt mål är verksamhet i helt tillgängliga lokaler.
- En assistent, en förälder eller en nära vuxen kan vara med och stödja barnet i hobbyaktiviteten. Barnets assistent har alltid avgiftsfritt inträde till verksamheten.
- Vi erbjuder assistenten konstassistentutbildning på video och stöder på så sätt assistenten i dennes uppdrag.
- Barnet kan också delta i vår verksamhet utan inträdesprov.
- Vi anpassar konstundervisningen efter barnets behov.

## På vilket sätt tas märket i bruk?

Märket Tillgänglig hobby inom konst kan laddas ned för eget bruk här:  
[www.barnkultur.fi](http://www.barnkultur.fi)

Märket finns på finska och svenska, både i färg och i svartvitt. Det går att ta i bruk en eller flera versioner av märket. Om märket till exempel läggs ut på en webbplats, ska märket förses med en förklaring som finns under Merkin seliteteksti. Kriterierna för användning av märket ska också anges i anslutning till förklaringen. Observera vid placering av märket att märket är klart läsbart och är placerat på en vit eller ljus enfärgad bakgrund.

## Hur bör organisationen göra när den tar i bruk märket?

### 1. Informera alla i organisationen om ibruktagandet av märket Tillgänglig hobby inom konst.

Ni kan ordna ett informationsmöte eller ta upp ärendet på ett veckomöte eller exempelvis på en personaldag. Se till att informationen har nått ut genom att använda så många kanaler som möjligt.

Det är bra att ta upp åtminstone följande i samband med informationen:

- Vilket märke det gäller.
- Vad tillgänglighet betyder.
- Varför ibruktagandet av märket anses vara viktigt i organisationen.
- Var märket ska användas.
- Gå igenom kriterierna för ibruktagande av märket.
- Dela denna guide och eventuella andra informationskällor/ utbildningsmaterial om ämnet till alla (till exempel SATA2-projektets Materiaalpankki och konstassistentutbildningen på video)

## 2. Inkludera märket i er kommunikation

Exempelvis på webbplatsen, tryckta produkter, nyhetsbrev osv. Kom alltid ihåg att informera i den kontext där märket finns och vad det innebär i er verksamhet.

### Ett kort exempel på förklaring till tillgänghetsmärket

Vi använder märket Tillgänglig hobby inom konst! Det innebär att vi har förbundit oss att främja tillgänglighet i vår hobbyverksamhet. I konstverksamheten tar vi hänsyn till alla slags barn. Familjer och vårdnadshavare kan tryggt berätta om barns behov av stöd för konstaktörerna. Vårt mål är att varje barn ska uppleva att denne har lyckats i vår verksamhet.

Mer information om märket Tillgänglig hobby inom konst finns på [www.barnkultur.fi](http://www.barnkultur.fi)

## 3. Vad annat kan ni göra?

Utmana andra konstaktörer att ta i bruk märket.

## 12. FLER LÄNKAR OCH TIPS

Webbplatsen för Förbundet för barnkulturcenter i Finland på [www.barnkultur.fi](http://www.barnkultur.fi) innehåller en förteckning över nyttiga informationskällor och aktörer som främjar tillgänglighet.



# 12. KÄLLOR

## 3. ÖPPET MÖTANDE OCH RESPEKT

Anttila, E. (red.) 2011. Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Teaterhögskolans publikationsserie nr 40. Helsingfors. Edita Prima Ab.

Damasio, A. R. 1994. Descartes' error: Emotion, reason and the human brain. New York: HarperCollins.

Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S. & Tuunainen, K. 2001. Erityispedagogiikan perusteet. Helsingfors: WSOY.

Juntunen, M.-L. 2011. Liike, rytmi ja musiikki: Jaques-Dalcrozen pedagogista perintöä jäljittämässä. I verket E. Anttila (red.) Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Teaterhögskolan. Teaterhögskolans publikationsserie nr 40, 5773.

Laes, T., Juntunen, M.-L., Heimonen, M., Kamensky, H., Kivijärvi, S., Nieminen, K., Tuovinen, T., & Turpeinen, I. 2018. Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. ArtsEqual policy brief 1/2018.

Sutela, K., Juntunen, M.-L., & Ojala, J. 2019. Applying music-and-movement to promote agency in special music education: A case study in a special school. British Journal of Music Education.

<https://doi.org/10.1017/S0265051719000184>

Van Manen, M. 2015. The Pedagogical Tact. Walnut Creek, Cal.: Left Coast Press.

## 8. TILLGÄNGLIGHET INOM KOMMUNIKATION, PRISSÄTTNING OCH DEN BEBYGGDA MILJÖN

Haanperä, Tapio/Papunet-webbtjänstenhet, Kehityssvammaliitto (2018) Föreläsningen Verkkosivustojen tekninen saavutettavuus ja käytettävyys, Pilotkurs för tillgänglighetskartläggare.

Kehitysvammaliittos snabbguide om kognitiv tillgänglighet på  
**Papunet: <http://papunet.net/saavutettavuus/pikaopas-kognitiiviseen-saavutettavuuteen>**

Linnapuomi & Salonlahti 2015. Hur är det med tillgängligheten? Anvisningar gällande ett kulturobjekts tillgänglighetsinformation. Publikationer av tjänsten Kultur för alla 2/2015

Nordlund, Marika (2018) Stordiauppsättning om tillgänglighet i bebyggd miljö på pilotkursen för tillgänglighetskartläggare våren 2018.

Synskadades förbunds anvisning om planering av tydlig publikation:  
**[https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/saavutettavat-dokumentit-ja-julkaisut/painettu\\_teksti](https://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys/saavutettavat-dokumentit-ja-julkaisut/painettu_teksti)**

Listan gällande tillgänglighet i bebyggd miljö granskades i november 2019 av Johanna Hätönen, tillgänglighetsexpert, Esteettömyyskeskus ESKE, Invalidförbundet.

## **9. NÄTVERK, SAMARBETE OCH HJÄLPMEDEL SOM STÖD FÖR VERKSAMHET**

Mötesplatserna för barnfamiljer i östra Finland har utvecklat inkluderande verksamhet och planering av inkluderande verksamhet tillsammans med barn:

- Planeringsdag för ett inkluderande barnevenemang på Perheentalo i Idensalmi: **<https://www.tukiliitto.fi/toiminta/perheet-ja-vertaistuki/tue-lapsen-osallisuutta/>**

Minneslista över barns och familjers delaktighet och verktyg för delaktighet:  
**[http://www.savas.fi/fi/kehittamistoiminta/esteeton-kohtaamispaikka/perheiden\\_osallisuus/](http://www.savas.fi/fi/kehittamistoiminta/esteeton-kohtaamispaikka/perheiden_osallisuus/)**

Checklista över tillgänglig verksamhet:  
**<https://vamlas.fi/saavutettavuusopas-perheentaloille/>**

## **Skribenter:**

### **Jenni Barnett-Erlandsson**

kulturledare, Barnkulturcentret Rulla, Tammerfors stad  
erfarenhetsexpert

### **Tarja Keltto**

projektkoordinator, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

### **Sanna Kivijärvi**

doktorand, ArtsEqual-projektet, Konstuniversitetets Sibelius-Akademi

### **Pilvi Kuitu**

verksamhetsledare, Kulturcentret PiiPoo

### **Riku Laakkonen**

samhällskonstnär, Kulturcentret PiiPoo

### **Aura Linnapuomi**

tf verksamhetsledare, Kultur för alla-tjänsten

### **Anu Lönnqvist**

Minua kuullaan-projektet, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

### **Tommi Nevala**

producent, filmpedagog, Uleåborgs barnkulturcentrum, Uleåborgs stad

### **Mirka Nokka**

kulturproducent, Malmitalo, Helsingfors stad

### **Lotte Nyberg**

musikpedagog, Birkalands Musikskola

### **Katja Sutela**

doktorand, Uleåborgs universitet

Journalist:

### **Maarit Mäkinen**

Grafiker:

### **Tanja Ritvanen**

Fotografier:

**Taru Huokkola, Laura Karén, Mirka Nokka, NEO-OmaPolku bildarkiv**

Omslagsbild:

### **Taru Huokkola**



*Projektet har genomförts med stöd av  
Undervisnings- och kulturministeriet.*

**Undervisnings- och  
kulturministeriet**